

**INTERNATIONAL
FORUM OF EDUCATIONAL SCIENCES
2024
PROCEEDINGS ABSTRACT BOOK**

**3-7 Kasım 2024
3-7 November 2024
KıTÇ Girne**

**ULUSLARARASI EGITIM BILIMLERI FORUMU 2024
BİLDİRİ ÖZET KİTABI**

IFES-UEBF 2024

INTERNATIONAL FORUM of | ULUSLARARASI EĞİTİM
EDUCATIONAL SCIENCES | BİLİMLERİ FORUMU

PROCEEDINGS ABSTRACT BOOK

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

INTERNATIONAL FORUM OF EDUCATIONAL SCIENCES-2024

PROCEEDINGS ABSTRACT BOOK

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ FORUMU-2024

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

03-07 Kasım/November 2024 GİRNE-KKTC

E-ISBN: 978-625-98202-8-6

Kitap, IFES_UEBF 2024 'de sunumu yapılan bildirilerin özetleri olup özetlerin içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği'ne (EYUDER) aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan, Kitabın bütünü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

1. Baskı: Ocak 2025, Ankara

İmtiyaz Sahibi

EYUDER

Genel Yayın Yönetmeni

Doç. Dr. Adem ÇİLEK

Editör

Doç. Dr. Adem ÇİLEK

Dizgi ve Kapak Tasarım

Murat KOÇALI

İletişim

EĞİTİM YÖNETİCİLERİ VE UZMANLARI DERNEĞİ

İnternet: www.eyuder.org.tr

E.ileti: eyuder@gmail.com

İnternet: www.ifes-uebf.com

İÇİNDEKİLER

DÜZENLEME KURULU	7
ONURSAL BAŞKANLAR	7
DÜZENLEME KURULU BAŞKANLARI	7
DÜZENLEME - BİLİM KURULU ÜYELERİ	7
ETNİK AÇIDAN KARMA İZLEYİCİ VE KÜLTÜRLERARASI EĞİTİMİN TEMEL SORUNLARI	11
MAİA KIKVADZE, TEONA BERIDZE, ...	11
MAIN DIRECTIONS OF ONOMASTIC RESEARCH AT THE BEGINNING OF THE CENTURY	12
BİKAMAL TOKTAGUL	12
SYNERGETICS AND THE SYNERGETIC LANDSCAPE OF THE WORLD	13
ZULFİYA SOLİJANOVNA ARIPOVA, ...	13
PRINCIPLES OF LABOR PROTECTION AND COMPLIANCE WITH IT	14
KAMOLAXON BAXADİROVNA KARİMOVA, ...	14
WORLD VIEW - A SOCIAL-PHILOSOPHICAL PHENOMENON	15
SEVARA AXMEDOVNA AXRAROVA, ...	15
PERSONALITY THEORY IN WORLD PSYCHOLOGY	16
NİLUFAR TURSUNBAEVNA MİRZAEVA,.....	16
GLOBAL RECOGNITION OF UZBEKİSTAN'S INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE	17
USMAN KARABAEV, ...	17
YABANCILARA DİL ÖĞRETME YÖNTEMLERİ	18
SEVİL PİRİYEVA KARAMAN, BAKYAT AİTBAYEVA, ...	18
YAPAY ZEKA VE ROBOTİK UYGULAMALARIN MESLEKİ EĞİTİMDE KULLANIMI: EĞİTİM SÜREÇLERİNE ENTEGRASYONUN ÖĞRETİM KALİTESİ VE VERİMLİLİĞE ETKİLERİ	19
MURAT KOÇALI, ...	19
SÜBHA-İ SİBYÂN ADLI ESER ÖZELİNDE MANZUM SÖZLÜKLERİN İLKÖĞRETİM VE ORTAÖĞRETİM DERS MÜFREDATINDA ÖĞRETİM METODU OLARAK KULLANILMASI	20
KEMAL BAŞ,.....	20
DUYGUSAL ZEKA VE LİDERLİK KAVRAMLARI İLE ALAKALI EĞİTİM KURUMLARINDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	21
NİLÜFER GÜLŞEN, GÜLAY AKSOY, ...	21
KKTC LİSELERİNDE GEOMETRİ DERS SAATLERİNİN YETERLİ VE ETKİN DÜZEYDE OLMAMASINDAN KAYNAKLI DERSİN SOYUT KALMASI	22
GÜLAY AKSOY, NİLÜFER GÜLŞEN, ...	22
KKTC'DEKİ SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİ KULLANMA YETERLİLİKLERİ İLE TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	23
BERİL ÖZAY, HÜLYA ŞENOL, ...	23
TÜRK CUMHURİYETLERİNDEN AZERBAJYAN CUMHURİYETİ VE KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	24
NAZMİYE HAZAR, GAMZE KONDOZ, ...	24
EĞİTİM ALANINDA KIRGIZ-TÜRK İLİŞKİLERİNİN GELİNEREN AŞAMADA	25
GULNORA ANARBAEVA,.....	25
ÖĞRETMEN ALGILARINA GÖRE OKUL İDARECİLERİNİN LİDERLİK STİLİ DAVRANIŞLARI VE PERFORMANSLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	26
MUSTAFA TEKİRDAĞLI, HÜLYA ŞENOL, SERDAL İŞİKTAŞ, ...	26

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARINDA GÖRÜLEN DAVRANIŞ PROBLEMLERİ VE İLETİŞİM BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA İNCELENMESİ	28
MÜRÜDE SOLYALI ÖZCOŞKUN, ...	28
DEVELOPMENT OF WOMEN'S SOCIAL ACTIVITY IN THE FAMILY, NEIGHBORHOOD AND WORK COMMUNITIES	29
BARNO[ON RASULOVA, ...	29
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN TÜRK DEVLETLERİ İLİŞKİLERİNDE EĞİTİM DİPLOMASİSİ STRATEJİSİ... 30	30
ÖZKUL HARAÇ, ...	30
HIGHER EDUCATION IN UZBEKISTAN: REFORMS AND PRACTICES	32
OZODA NİSHANOVA, ...	32
FELSEFİ ANALİZİN VE ETİK KATEGORİLERİN NESNESİ İNSANDIR	34
NİSHONOVA NODİRA, ...	34
KKTC'DE ORTA ÖĞRETİM DÜZEYİNDE FARKLIlaştırILMIŞ ÖĞRETİME YÖNELİK ÖĞRETMEN TUTUMLARININ BELİRLENMESİ	35
NEVRUZ LATİF AKPINAR, HÜLYA ŞENOL, SERDAL IŞIKTAŞ, ...	35
KKTC'DE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ARASINDA DİJİTAL ŞİDDET, SİBER ZORBALIK VE TELEFON BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	36
TUTKU KARAÖZ, LEYLA ILGAZ, HÜLYA ŞENOL, ...	36
SOCIAL AND EMOTIONAL HARMONIOUS TEACHING IN EDUCATION	37
DİLOROM SHEROVA, DİLOROM SHEROVA, DİLOROM SHEROVA, ...	37
KIRGIZ CUMHURİYETİ'NİN YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMLARINDA EĞİTİMİN GELİŞMESİYLE İLGİLİ SORUNLAR VE BEKLENTİLER	39
AZİZE KARBKOVA, ...	39
THE MODERN IMAGE OF A COMPETENT, PROFESSIONAL PRIMARY CLASS TEACHER/YETKİLİ, PROFESYONEL BİR İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENİNİN MODERN İMAJI	41
AINUR TURSUNBAYEVA, GULDANA TOTİKOVA, ...	41
MAIN DIRECTIONS OF ONOMASTIC RESEARCH AT THE BEGINNING OF THE CENTURY	43
BİKAMAL TOKTAGUL, ...	43
FORMATION OF EDUCATION OF STUDENTS WITH KAZAKH PEOPLE'S TREASURY	45
GULNUR BELGİBAYEVA, ...	45
RELEVANCE OF GAME METHODS IN THE MODERN LEARNING SYSTEM	46
ONGARKUL KOBLANOVA, ...	46
THE EFFECT OF MUSICAL SOUNDS ON THE HUMANS PSYCHE	48
GULCHEKHRA KURBANNOVA, ...	48
UTILIZING INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR EFFECTIVE TEACHING IN "PHILOSOPHY OF LIFE"	49
ПЫЗМАТОВА МІРПАХРАПОВНА, ...	49
JADİD ALLOMALARIN GENÇLERİN MORALİNİ YÜKSELTMEDEKİ ROLÜ	50
BABAANOVA DİLORAM, ...	50
YURT DIŞINDAKİ TÜRKOLOJİ MESELELERİ	51
ALİŞER DONİYOROV, ...	51
THE FORMATION OF A PRAGMATIC WORLDVIEW AMONG YOUNG PEOPLE IS AN IMPORTANT FACTOR OF THE THIRD RENAISSANCE	52
SAİFNAZAROV İSMAIL, ...	52

TRANSFORMATION OF SPIRITUAL IDEAL IN NEW UZBEKISTAN THROUGH THE PRISM OF TRADITIONS AND INNOVATIONS	54
SAIDA AGZAMKHODJAYEVA, ...	54
EĞİTİMDE LİDERLİK VE YÖNETİM STRATEJİLERİ	56
ZEHRA ERKAN, YASEMİN KAYA, AYŞE NURÇİN, NUR SOYLU,.....	56
YENİLİKÇİLİK İKLİMİ: EĞİTİM ÖRGÜTLERİ AÇISINDAN KURAMSAL BİR BAKIŞ	57
NIHAN ÇAĞLAR KARACA, ...	57
THE HISTORY OF WOMEN'S WRESTLING IN CENTRAL ASIA DURING ANCIENT AND MEDIEVAL TIMES.....	58
SHOHİSTAHON ULJAEVA, BARNOKHON RASULOVA, ...	58
20. YÜZYILIN İLK YARISINDA HOREZM'DE HALK EĞİTİMİ SİSTEMİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER	59
ZÜHRE RECEBOVA, SANJARBEK DAVLETOV, ...	59
CENGİZ AYTMATOV'UN ESERLERİNDE TOPLUMUN MODERN SORUNLARININ ROLÜ	60
ROZA NAZAROVA, ...	60
CENGİZ AYTMATOV'UN ESERLERİNDE GÜNÜMÜZ TOPLUMUNUN SORUNLARI	61
ANARBAEVA GULNAZ, ...	61
FORMİNG A SPIRITUAL AND ETHICAL WORLDVIEW BASED ON NATIONAL VALUES.....	62
AYSHA KUCHKAROVA, ...	62
ÖĞRENCİLERİN MANTIKLI DÜŞÜNMESİNİ GELİŞTİRMEK.....	63
NURGÜL SOORONBAYEVA, ...	63
THE IMPORTANCE OF WOMEN'S ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF UZBEKISTAN	65
DİLFUZA SOBİROVA, ...	65
EXPLORING TIMURID HISTORY THROUGH GEOINFORMATICS: A COMPREHENSIVE STUDY	66
SHOHİSTAHON ULJAEVA, DİLFUZA UMURKULOVA, ...	66
THE IMPACT OF LABOR MIGRATION ON THE INSTITUTION OF THE FAMILY IN THE CONTEXT OF CENTRAL ASIA ON THE EXAMPLE OF KYRGYZSTAN/ KIRGIZİSTAN ÖRNEĞİ ÜZERİNE ORTA ASYA BAĞLAMINDA AİLE KURUMUNA İŞGÜCÜNÜN ETKİSİ	67
NAZGUL ABALOVA, ALİYA ALMAZBEKOVNA ABDYKERİMOVA.....	67

DÜZENLEME KURULU

ONURSAL BAŞKANLAR

Nazım ÇAVUŞOĞLU
KKTC Milli Eğitim Bakanı

Prof. Dr. Hüseyin YARATAN
Uluslararası Final Üniversitesi Rektörü

DÜZENLEME KURULU BAŞKANLARI

Prof. Dr. Nazife AYDINOĞLU
Uluslararası Final Üniversitesi Eğitim Fak. Dekanı

Doç. Dr. Adem ÇİLEK
EYUDER- ULEDEF Genel Başkanı

DÜZENLEME - BİLİM KURULU ÜYELERİ

Prof. Dr.	Ahmet PEHLİVAN	Doğu Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr.	Alisher Xudayberdiyevich	Taşkent Devlet Üniversitesi
Prof. Dr.	Alisher Xudayberdiyevich DONIYAROV	Taşkent Devlet Doğubilimleri Üniversitesi, Özbekistan
Prof. Dr.	Ayhan AYDIN	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Aytekin İŞMAN	Uluslararası Final Üniversitesi, KKTC
Prof. Dr.	Bakyt AİTBAYEVA	Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan.
Prof. Dr.	Belma TUĞRUL	Uluslararası Final Üniversitesi, KKTC
Prof. Dr.	Cem BİROL	Uluslararası Final Üniversitesi, KKTC
Prof. Dr.	Dilaram İNOYATOVA	Mirzo Ulughbek Özbekistan Ulusal Üniversitesi, Özbekistan
Prof. Dr.	Dilorom BABAJANOVA	Özbekistan Devlet Dünya Dilleri Üniversitesi
Prof. Dr.	Elif ÜSTÜN	
Prof. Dr.	Ferudun SEZGİN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Feyzi ULUĞ	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Firza Abduraşidovna MUHİTDİNOVA	Taşkent Devlet Hukuk Üniversitesi, Özbekistan
Prof. Dr.	Güner KONEDRALI	Atatürk Öğretmen Akademisi Başkanı
Prof. Dr.	Halil İbrahim YALIN	
Prof. Dr.	Hüseyin UZUNBOYLU	
Prof. Dr.	Ismail Saifnazarov	Taşkent Devlet Üniversitesi

Prof. Dr.	İsmail SAİFNAZAROV	Taşkent Devlet Ekonomi Üniversitesi, Özbekistan
Prof. Dr.	Maya KHİKVADZE	Batumi Shota Rustaveli Devlet Üniversitesi, Gürcistan
Prof. Dr.	Mustafa GÜNDÜZ	Doğu Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr.	Nazife AYDINOĞLU	Uluslararası Fırat Üniversitesi, Eğitim Fak. Dekanı, KKTC
Prof. Dr.	Nilufar Tursunbaevna MİRZAEVA	Taşkent Devlet Teknik Üniversitesi
Prof. Dr.	Nodirahon NİŞANOVA	Taşkent Devlet Teknik Üniversitesi
Prof. Dr.	Nurlybek Akynovich SEITKULOV	Shymkent Üniversitesi, Rector, Kazakistan
Prof. Dr.	Oğuz SERİN	Lefke Avrupa Üniversitesi, KKTC
Prof. Dr.	Olga Anreevna Stycheva	U. Zhanibekov South Kazakhstan Pedagogical University, Shymkent, Kazakhstan
Prof. Dr.	Onarkul KOBLANOVA	Shymkent Üniversitesi, Kazakistan
Prof. Dr.	Ozoda Zhdalolidinovna NİSHONOVA	Taşkent Yönetim ve Ekonomi Enstitüsü
Prof. Dr.	Ruzimatova Gulnoz Mirakhrarovna	Alfraganus Üniversitesi, Özbekistan
Prof. Dr.	Saida Agzamhodlaeva	Özbekistan Milli Üniversitesi
Prof. Dr.	Saida Agzamkhodjaeva	Özbekistan Milli Üniversitesi
Prof. Dr.	Shoxistaxon Mamajonovna ULJAYEVA	TIIAME Ulusal Araştırma Üniversitesi
Prof. Dr.	Temel ÇALIK	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Teona BERİDZE	Batumi Shota Rustaveli Devlet Üniversitesi, Gürcistan
Prof. Dr.	Tolgay KARANFİLLER	Uluslararası Fırat Üniversitesi, KKTC
Prof. Dr.	Yulduz Alimovna ERGAŞEVA	Karshi Engineering-Economics Institute
Prof. Dr.	Zabirash ADİLBKOVA	H.A.Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Türkistan, Kazakistan
Prof. Dr.	Zehra ALTINAY	Yakın Doğu Üniversitesi, KKTC
Prof. Dr.	Zhanpeis KOBLANOV	Shymkent Üniversitesi, Kazakistan
Doç. Dr.	Adem ÇİLEK	EYUDER/ULEDEF Genel Başkanı
Doç. Dr.	Aınur Abdrahmanovna ZHIYENBEKOVA	M. Auezov University, Shymkent, Kazakistan
Doç. Dr.	Alla Lospanovna MONGUSH	Tuvan State University, Kyzyl, Republic of Tyva
Doç. Dr.	Almira İBAŞOVA	U. Zhanibekov South Kazakhstan Pedagogical University, Shymkent, Kazakhstan
Doç. Dr.	Altynai Kalzhanova	U. Zhanibekov South Kazakhstan Pedagogical University, Shymkent, Kazakhstan
Doç. Dr.	Aylin KÖYALAN	
Doç. Dr.	Aysha Oltibayevna KUCHKAROVA	Samarkand Devlet Tıp Üniversitesi

Doç. Dr.	Ayşem İyikal	Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi
Doç. Dr.	Gulchekhra Abdullaevna KURBANOVA	Özbekistan Devlet Konservatuarı
Doç. Dr.	Gulnora ANARBAEVA	B.Osmonov Jalal-Abad Devlet Üniversitesi. Kırgızistan.
Doç. Dr.	Gulzhan Kobeevna OTARBAYEVA	M. Auezov University, Shymkent, Kazakistan
Doç. Dr.	Güljamal JORAYEVA	H.A.Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Türkistan, Kazakistan
Doç. Dr.	İzzettin KÖK	
Doç. Dr.	Kuatbek KALYKULOV	Shymkent Ünivesitesi, Kazakistan
Doç. Dr.	Müge BEİDOĞLU	
Doç. Dr.	Suikum Tulembaevna MUSSAYEVA	M. Auezov University, Shymkent, Kazakistan
Doç. Dr.	Zuhra RADJABOVA	Urgenç Ranch Teknoloji Üniversitesi, Özbekistan.
Yrd. Doç. Dr.	İpek ALKAN	
Yrd. Doç. Dr.	Merve UYSAL	
Yrd. Doç. Dr.	Nigar NAGİYEVA	
Yrd. Doç. Dr.	Tuba VEDİ DİLEK	Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Dr.	Abope Aitkulovna KERIMBEKOVA	Shymkent Ünivesitesi, Rektör Yrd., Kazakistan
Dr.	Altynbay SAULEMBAYEV	Shymkent Ünivesitesi, Kazakistan
Dr.	Belgibaeva Gulnur Abubakirovna	Shymkent Ünivesitesi, Kazakistan
Dr.	Bibigul ZHOLDASBEKOVA	Shymkent Ünivesitesi, Kazakistan
Dr.	Bijan NURLAN	Shymkent Ünivesitesi, Kazakistan
Dr.	Dauren DZHANABAEV	Shymkent Ünivesitesi, Kazakistan
Dr.	Kairat Amenuly IBRAHİM	Shymkent Ünivesitesi, Kazakistan
Dr.	Kulaisha TLEGENOVA	Shymkent Ünivesitesi, Kazakistan
Dr.	Sevil PİRİYEVA KARAMAN	TÖMER Ankara Üniversitesi
Dr.	Svetlana BAYMOLDINA	L.N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi, Astana, Kazakistan
Dr.	Toktagul BİKAMAL	Orta Asya İnovasyon Üniversitesi, Çimkent
Dr.	Zagira Saparbekovna Kobeeva	Shymkent Ünivesitesi, Kazakistan
Dr.	Zhanar KAZANBAYEVA	Central Asian Innovation University. Çimkent, Kazakistan.
Dr.	Akmaral Amirbekovna ISAEVA	Shymkent Ünivesitesi, Rektör Yrd., Kazakistan
Dr.	Osman VAİZ	KKTC MEB Eğitim Denetmeni

Master	Dinara Matenovna SHAMETOVA	M. Yu. Lermontov school. Shymkent, Kazakhstan
Master	Elena Vladimirovna SPINOVA	School-Gymnasium 1 Named After A. S. Pushkin, Shymkent, Kazakhstan.
Master	Saltanat NIYAZBEKOVA	U. Zhanibekov South Kazakhstan Pedagogical University, Shymkent, Kazakhstan
Uzm.	Nazmiye Hazar	KKTC MEB Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü TTK Üyesi
Araştırmacı	Aınur TURSUNBAYEVA	Orta Asya İnovasyon Üniversitesi, Çimkent
Araştırmacı	Atirkul USSERBAYEVA	Tengri International School, Shymkent, Kazakhstan.
Araştırmacı	Dilfuza UMURKULOVA	Artel Technical School, Özbekistan
Araştırmacı	Elmira Amirkhanovna AKHMEDOVA	School-Gymnasium 1 Named After A. S. Pushkin, Shymkent, Kazakhstan.
Araştırmacı	Roza Satovna TUKENOVA	U. Zhanibekov South Kazakhstan Pedagogical University, Shymkent, Kazakhstan
	Gamze KONDOZ	KKTC MEB Eğitim Denetmeni

ETNİK AÇIDAN KARMA İZLEYİCİ VE KÜLTÜRLERARASI EĞİTİMİN TEMEL SORUNLARI

Maia KIKVADZE¹, Teona BERIDZE²,

ÖZET

Gürcistan, yüzyıllarca Ermenilerin, Azerilerin, Abhazların, Osetlerin, Rusların, Kürtlerin, Yahudilerin, Rumların Gürcülerle birlikte yaşadığı hoşgörülü bir ülkedir. Çeşitli nedenlerden dolayı son zamanlarda bu etnik gruplara Türkler, İranlılar, Belaruslular, Ukraynalılar, Kazaklar ve Hintliler de katılmıştır. Şunu da belirtmek gerekir ki, bugün Gürcü olmayan pek çok kişi Gürcü okullarında ve üniversitelerinde genel veya üniversite eğitimi almaktadır. Gürcistan'ın eğitim sisteminde etnik açıdan karma sınıflarda öğretimle ilgili kültürlerarası eğitim konularında önemli kararların alınması önemlidir.

Eğitimde başarının anahtarı dil ve dil bilgisidir. "Ne kadar çok dil bilersen o kadar insansın" - bu Gürcü atasözü dilin işlevini ve önemini çok iyi ifade ediyor.

Dil, eşsiz kültürel bakış açımız açısından hayati öneme sahiptir; Bu sayede sadece kendi kültürümüzü değil, aynı zamanda farklı ulusların kültürlerini de keşfedip öğreniyoruz. Bu, insanların birbirleriyle diyalog kurmasını sağlar.

Gürcistan, İngilizler, Almanlar ve Fransızlar için turizm açısından çok daha ilginç bir ülkeydi ve hala da öyle. Tarihimiz onların gözünden Gürcistan'a dair görüşlerini, kayıtlarını tutuyor.

Günümüzde eğitimin mevcut olması, Gürcü öğrencilerin, etnik azınlıkların temsilcilerinin-Gürcistan vatandaşlarının, farklı ülkelerin üniversitelerinde bilgi edinmelerine ve bizim için en önemlisi yabancı öğrenciler veya Gürcü dili öğrencilerine, farklı milletlerden, kültürlerden temsilcilere bilgi edinme olanağı sağlamaktadır. dinler, kültürlerarası bir ortamda eğitim almak ve kaliteli eğitim almak.

Raporda, etnik açıdan karışık bir kitle koşullarında kültürlerarası eğitimin ana konularını, özellikle kültürlerarası eğitim almaya ilginin nedenleri, beklenen zorluklar ve bunların üstesinden gelme yolları, geleceğe yönelik perspektifler hakkında konuşacağız.

Günümüzde kültürlerarası eğitim dünya insanları için çok gereklidir, çünkü dil ve kültür, çağdaş insanın oluşmasına katkıda bulunan, eğitimi mükemmelleştiren araçlardır.

Karışık sınıf koşullarında gözlem yapmaya başladık; farklı dil kullanıcılarıyla Gürcüce öğretmeyi, farklı kültürü kabul etmeyi ve gelenekleri paylaşmayı ne kadar başarabileceğimizi anlamak için. İşte bu, araştırmamızın amacını belirlemektedir.

Kültürler arası eğitim konularında çalışıyoruz, kültürler arası eğitimle ilgili sorunları çözmek için yollar ve yöntemler arıyoruz.

Anahtar Kelimeler: *language, intercultural education, environment, communication/ dil, kültürlerarası eğitim, çevre, iletişim*

¹ Prof. Dr., Batumi Shota Rustaveli Devlet Üniversitesi, maia.kikvadze@bsu.edu.ge

² Doç.Dr., Associate Professor, Department of German Philology, Faculty of Humanities, Batumi Shota Rustaveli State University, theona.beridze@gmail.com

MAIN DIRECTIONS OF ONOMASTIC RESEARCH AT THE BEGINNING OF THE CENTURY

Bikamal TOKTAGUL³

ABSTRACT

The article discusses the role of transitioning the Kazakh alphabet to the Latin script in accurately representing sounds and correcting writing challenges. By adopting the Latin alphabet, the aim is to resolve issues in writing foreign terms and onomastic units that have entered the Kazakh language, while preserving the language's phonetic features. The article emphasizes the need for standardizing the writing of anthroponyms and toponyms. The author touches upon the historical, social, political, and cultural aspects of onomastics, advocating for the restoration of the original forms of Kazakh names and place names. It also explores international practices, particularly the legal regulation and standardization of anthroponyms and toponyms in developed countries. The article highlights the importance of maintaining the traditional Kazakh naming system aligned with national identity and outlines the necessary steps to reinstate historical place names and ensure consistency in their writing. The article discusses the role of transitioning the Kazakh alphabet to the Latin script in accurately representing sounds and correcting writing challenges. By adopting the Latin alphabet, the aim is to resolve issues in writing foreign terms and onomastic units that have entered the Kazakh language, while preserving the language's phonetic features. The article emphasizes the need for standardizing the writing of anthroponyms and toponyms. The author touches upon the historical, social, political, and cultural aspects of onomastics, advocating for the restoration of the original forms of Kazakh names and place names. It also explores international practices, particularly the legal regulation and standardization of anthroponyms and toponyms in developed countries.

Undoubtedly, the new adopted Alphabet will fully identify the sounds of the Kazakh people and make it possible to write words correctly. We are confident that thanks to the free interaction of Kazakhstan with the International Space, this alphabet will fill the gaps in writing terms and units in the onomastic fund that have appeared in our country. The article highlights the importance of maintaining the traditional Kazakh naming system aligned with national identity and outlines the necessary steps to reinstate historical place names and ensure consistency in their writing.

Keywords: *Kazakh Alphabet Transition, Onomastics Standardization, Phonetic Representation, Cultural Identity Preservation*

---

³ Prof. Dr., Central Asian Innovation University, bikamal.toktagul54@mail.ru

SYNERGETICS AND THE SYNERGETIC LANDSCAPE OF THE WORLD

Zulfiya Solijanovna ARIPOVA⁴,

ABSTRACT

This article is devoted to the issue of the "philosophical foundations" of synergetics. Synergetics as a new teaching aims to study the general laws and principles of self-government. He studies the principles of the manifestation of the process of self-government in physical, chemical, biological, techno-economic, philosophical, social and other fields as a global evolutionary direction. To improve the quality of education, it becomes important to use new scientific methods in the educational process and introduce them into the teaching of nanotechnology in medical materials science.

To highlight these tasks in a popular way, this article was created. It is known that one of the modern methods of philosophy is the synergetic method. Synergetics studies the mechanisms and laws of self-organization as a universal component of the progress process. This universality is so important for the theory of self-organization that one of the researchers of synergetics, G. Haken, connects the main question of this science with it. "Why, he writes, when systems, by their nature consisting of various components – electrons, atoms, molecules, photons, cells, animals or even humans - are formed by themselves, obeying the same principle, should form structures, electrical vibrations, animal populations or social groups in in a certain order?"

Synergetics asserts the following idea of dialectics – each object is inextricably linked to the various processes that surround it, as a result of the general interconnection of phenomena in the universe, while the other part consists of systems. Each component of the object will be present in interaction with other components and the outside world. For this reason, each component will have a unique system of individual connections, which means that it will have a specific movement and internal mobility, and as a result there will be a tendency to internal self-differentiation of the object. At the same time, one integral object affects its parts while maintaining a single whole, so that there is a tendency for internal self-integration of the object.

Keywords: *synergetic method, universal component, electron, determinism.*

---

⁴ Doç.Dr., Andijan Machine-Building Institute, zulfiyaxonaripova@gmail.com

PRINCIPLES OF LABOR PROTECTION AND COMPLIANCE WITH IT

Kamolaxon Baxadirovna KARIMOVA⁵,

ABSTRACT

The main task of the labor Security Service is to eliminate the causes of injuries and other misfortunes that occur in production and maintain control over the improvement of working conditions of the organization's administration to employees, to constantly improve the means of Labor security and protection based on the introduction of scientific and technical achievements, to develop and introduce organizational and technical and sanitary measures aimed at

One goal of the labor security management system is to increase the attention of workers and employees to the provisions of the Labor Protection Act, determine the single, correct solution to creating a healthy and safe working environment, and recommend its implementation in production.

Labor security management is carried out on the basis of the preparation and implementation of a system of a number, organizational, technical and sanitary-hygienic and economic activities.

Principles and methods play a heuristic and methodological role in the structure of the general theory of security.

Principles are ideas, thoughts, general concepts and general rules.

Style is general the path that comes from the rules and leads to the goal is a way to achieve the goal.

Principles that provide security. The principles of security are different, which can be divided into groups such as orienteering, technical, organizational, management.

Orienteering principles include worker activity, humanism of activity, operator exchange, classification, risk elimination, systematization, risk reduction.

Examples of technical principles are blocking, vacuuming, hermetizing, remote protection, pressure protection, stuttering, use of empty (weak) zveno, shielding.

Organizational principles are divided into such types as time protection, information, use of stock, non-coordination, normalization, Personnel Selection, sequence setting, ergonomic.

Management principles can consist of adequacy, control, reverse bonding, accountability, planning, incentives, management, efficiency.

The sole purpose of the labor safety management system is to increase the attention of workers and employees to labor protection laws, to determine the only correct solution for creating a healthy and safe working environment, and to recommend its implementation in production.

Anahtar Kelimeler/Key words: labor security, principle, task, human, labor protection, worker.

---

⁵ Doç.Dr., Tashkent State Technical University Named After Islam Karimov, mirzaevanilufar241@ gmail.com

WORLD VIEW - A SOCIAL-PHILOSOPHICAL PHENOMENON

Sevara Axmedovna AXRAROVA⁶,

ABSTRACT

The worldview has a socio-historical character. In this respect, each era, each generation, each social group has its own worldview. On these grounds, it can be said that a worldview allows people to creatively approach new problems on the agenda, relying on certain beliefs, anticipating the prospects of Science and society.

The structure of the worldview includes, from intuition, perception and imagination, formed as an emotional and mental perception of being, logically processed in theoretical thinking: mythological, religious, philosophical, political, legal, moral, aesthetic, artistic and scientific knowledge, point of view, beliefs and beliefs. The worldview, at the same time, includes simple vital-practical skills and skills in the everyday life of kishilaming, their guidance on knowledge and assessment, beliefs and beliefs, intentions and goals, the highest dreams and expectations, the sum of their practical and scientific knowledge, as well as superstitious, mythical, non-scientific point of view in people, negative, reactionary views. A worldview is not a simple sum of the above enumerations, but their logical unity. As part of the worldview, each of these elements, together with having its own characteristics, forms a whole in its holistic system and expresses a common meaning. As everyone grows up in the process of their life activity, a certain worldview also begins to form and find content. With its arrival in a certain stable form, a person begins to form as a person.

The worldview has its own succession and continuity. It is very important to learn the worldview of the generations who lived in each period of history and master their positive aspects. After all, the heritage of worldviews created by past generations acts as a spiritual ground in the formation of a new generation of worldviews.

With the development of society, the practical and theoretical cognitive activity of a person, well, the worldview, also improves. Looking at the history of mankind, we will witness its worldview, that is, its development from a superficial, simple, limited understanding of the world, towards its mythological, religious and philosophical stages. With the development of society, the practical and theoretical cognitive activity of a person develops, new and new historical forms of the worldview appear. In this, the worldview develops from a simple, everyday mind to mythological, religious and philosophical worldviews.

Anahtar Kelimeler/Key words: *worldview, social consciousness, philosophy, personality, concept.*

---

⁶ Prof. Dr., Tashkent State Technical University, mirzaevanilufar241@ gmail.com

PERSONALITY THEORY IN WORLD PSYCHOLOGY

Nilufar Tursunbaevna MIRZAEVA⁷,

ABSTRACT

In World psychology, various theories have been created about the maturation of an individual, his development, and researchers take different positions in the study of human personality and have a specific approach to highlighting the essence of the problem. Among the theories in question are biogenetic, sociogenetic, psychogenetic, cognitive, psychoanalytic, behaviorist, among others.

In the science of General Psychology, the laws of the formation and development of personality and their mechanisms are studied. In this regard, a different definition of the individual has been given by psychologists, and its structure has been conceived in its own way. Below is a quote from the analysis of the definitions presented by the authors. A.G.Kovalyov believes that a person is a subject of both the object and the object of social relations. A.N.Leontev takes a different approach to this issue and gives it such a definition: a person is a subject of activity. K.K.According to Platonov's interpretation, a person is called a person who understands his role in society, is a competent, fit member of society for the winter. It was S who tried to deepen the essence of the problem.L.By Rubinstein's definition, an individual is a complex of internal conditions that change the direction of external influences. In the science of psychology, close-knit, but mutually distinguishing concepts are used, the eunuch is a person, a person, an individualist. It is advisable to more accurately interpret their essence, analyze the psychological nature of each one. The main functions of intelligence consist of organization (regularity) and adaptation (adaptation, acclimatization), and are referred to as functional invariance of intelligence.

Later, the ranks of those who dealt with this issue began to expand. Therefore, the personality structure, scientific resource, has a certain degree of discrepancy in the approach to the specificity of development. When reflecting on the development of personality in the current period, it is advisable to divide the scientific views of scientists into certain groups and then reveal their essence.

Thus, theories of the development of personality with a number of thorough scientific and methodological foundations have been developed by psychologists of world countries. Most of them serve as a certain contribution to the disclosure of the laws of personality formation in ontogenesis, are widely used in solving practical and theoretical problems.

Keywords: *Psychology, theory, science, structure, personality, object, and subject.*

---

⁷ Prof. Dr., Tashkent State Technical University Named After Islam Karimov, mirzaevanilufar241@gmail.com

GLOBAL RECOGNITION OF UZBEKISTAN’S INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE

Usman KARABAEV⁸,

ABSTRACT

In the era of New Uzbekistan's rapid development and the foundations of the Third Renaissance, significant work is underway across the country to preserve both tangible and intangible cultural heritage, protect ethnic traditions, instill national and universal values in young people, establish and strengthen productive international relations in the cultural sector, and treat national culture as an essential part of world heritage. Efforts are also being made to reinforce the material and technical bases supporting this heritage. In April 2021, a presidential decree established the Cultural Heritage Agency, which was formed under the Ministry of Culture by merging the Cultural Heritage Department with the Center for the Study of Uzbekistan’s Cultural Treasures Abroad. According to the decree, the Cultural Heritage Agency is designated as the responsible body for projects aimed at protecting Uzbekistan’s immovable tangible cultural assets, with funding provided by the State Budget. Among the initiatives aimed at advancing national culture, the “World Society for the Study, Preservation, and Promotion of Uzbekistan's Cultural Heritage” (WOSCU) plays a significant role. Established in 2018 with participation from over 300 scholars from 40 countries, the society was formally registered by UNESCO in 2019 and later opened a representative office in Tashkent. Each year, the organization hosts an International Congress and other regular events and publishes books and albums on Uzbekistan’s cultural heritage. By 2024, WOSCU had produced 61-70 volumes in the “Cultural Heritage of Uzbekistan” series. In enhancing national spiritual values, the Presidential Decree “On Additional Measures for the Protection, Scientific Study, and Promotion of Intangible Cultural Heritage” (Decree No. PQ-405, dated December 25, 2023) has been of significant importance. The decree sets goals to improve activities related to protecting, studying, and promoting intangible cultural heritage in Uzbekistan, broadly showcasing national values and advancing the “Uzbekistan – 2030” strategy.

Since gaining independence, the recognition by UNESCO of many of our customs and traditional art forms as invaluable treasures of humanity’s spiritual heritage has become a significant historical achievement. Uzbekistan’s 15 elements of cultural heritage—including Boysun’s oral folklore, the classical music of “Shashmaqom,” “Navruz” and “Katta Ashula,” Askiya, Uzbek pilaf, Atlas textiles, Lazgi dance, miniature art, the bakhshi tradition, silk weaving, Nasreddin Afandi tales, Uzbek pottery, Iftar customs, and the art of book illumination (tazhib)—have been listed as intangible cultural treasures of humanity. This recognition further affirms the ancient and profound spiritual and cultural legacy of our nation. These values are now regarded internationally as integral parts of humanity's cultural heritage, elevating the appreciation and global promotion of these intangible cultural traditions. *Biyukxitoy devori.*

Key words: *uzbek intangible culture, heritage, world recognition, reforms, quality, values, folk pedagogy*

---

⁸ Prof. Dr., National Institute of Art and Design Named After Kamoliddin Bekhzod, ulgurepla@gmail.com

YABANCILARA DİL ÖĞRETME YÖNTEMLERİ

Sevil PİRİYEVA KARAMAN⁹, Bakyt AİTBAYEVA¹⁰,

ÖZET

Dil öğretimi, yabancı bir dili etkin bir şekilde öğretmek amacıyla farklı yöntemlerin ve tekniklerin kullanıldığı kapsamlı bir süreçtir. Bu süreçte kullanılan yöntemler, öğrencilerin ihtiyaçları, dil öğrenme hedefleri ve eğitim ortamlarına göre çeşitlenmektedir. Günümüzde hem geleneksel hem de modern yaklaşımların harmanlanmasıyla dil öğretimi daha etkili ve öğrenci merkezli hale getirilmektedir. Özellikle yabancı dil öğretimi, kültürel farklılıklar ve dilin kendine özgü yapısı sebebiyle karmaşık bir süreçtir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan yöntemlerden ilki, iletişimsel yaklaşımdır. Bu yöntem, öğrencilerin dilin günlük hayatta nasıl kullanıldığını kavramalarına odaklanır. Diyaloglar, rol oyunları ve grup çalışmaları ile öğrenciler dili aktif olarak kullanarak öğrenirler. İkinci olarak görev temelli dil öğretimi, öğrencilerin gerçek yaşam senaryolarında dili kullanmalarını teşvik eder. Bu yaklaşım, öğrencilerin dil becerilerini geliştirirken aynı zamanda problem çözme yetilerini de güçlendirir. Dil öğretiminde görsel-işitsel materyallerin kullanımı, dinleme ve anlama becerilerini desteklemek için oldukça etkilidir. Videolar, filmler ve müzik gibi materyaller öğrencilerin ilgisini çeker ve öğrenme sürecini daha eğlenceli hale getirir. Dijital öğrenme araçları ve uygulamalar ise, öğrencilerin kendi hızlarında ve öğrenme tarzlarına uygun bir şekilde ilerlemelerine imkan tanır. Bu durum, dil öğrenimini daha esnek ve erişilebilir kılar. Dil öğretiminde kültürel entegrasyon da önem taşır. Türkçeyi yabancı öğrencilere öğretirken, aynı zamanda Türk kültürünü ve değerlerini tanıtmak, öğrencilerin dili daha anlamlı bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olur. Böylelikle öğrenciler sadece dil bilgisi kurallarını öğrenmekle kalmaz, aynı zamanda Türk kültürel bağlamını da tanır ve dilde daha doğal bir akıcılık kazanır. Dil öğretiminde kullanılan yöntemlerin çeşitliliği, öğrencilerin farklı öğrenme stillerine ve ihtiyaçlarına yanıt verme açısından büyük önem taşır. İletişimsel ve görev temelli yaklaşımlar sayesinde öğrenciler, dilin sadece yapısal yönlerini değil, aynı zamanda günlük hayatta kullanımlarını da öğrenirler. Buna ek olarak, sınıf içinde uygulanan etkinliklerin yanı sıra öğrencilerin sınıf dışında da dili kullanmalarını teşvik eden ödevler ve projeler öğrenme sürecini destekler. Ayrıca, teknolojinin sağladığı interaktif öğrenme uygulamaları sayesinde dil öğretimi daha dinamik hale gelir. Öğrenciler, dijital platformlar ve uygulamalar üzerinden dil becerilerini pekiştirme imkanı bulur, bu da öğrenme sürecine daha fazla katılım sağlar. Öğrencilere dil öğretirken kültürel içeriklerin de tanıtılması, onların sadece dil becerilerini değil, aynı zamanda kültürel farkındalıklarını da geliştirmelerine olanak tanır. Sonuç olarak, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan bu yöntemler, öğrencilerin hem dilsel hem de kültürel yeterliliklerini artırmayı hedeflemektedir. İletişimsel yaklaşım, görev temelli öğrenme, görsel-işitsel materyallerin kullanımı ve kültürel entegrasyon gibi yöntemlerin bir arada kullanılması, öğrencilerin Türkçeyi daha etkili bir şekilde öğrenmelerine olanak tanır.

Anahtar Kelimeler: Ankara Üniversitesi TÖMER, yabancılar dil öğretimi, türkçe öğretimi, iletişim yöntemi, kültürlerarası eğitim, interaktif öğrenme, dil becerileri.

⁹ Dr., Ankara Üniversitesi TÖMER, spiriyeva@hotmail.com

¹⁰ Doç.Dr., Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, beirays@mail.ru

YAPAY ZEKA VE ROBOTİK UYGULAMALARIN MESLEKİ EĞİTİMDE KULLANIMI: EĞİTİM SÜREÇLERİNE ENTEGRASYONUN ÖĞRETİM KALİTESİ VE VERİMLİLİĞE ETKİLERİ

Murat KOÇALI¹¹,

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, mesleki eğitim süreçlerinde yapay zeka (YZ) ve robotik teknolojilerin entegrasyonunun öğretim kalitesi ve verimlilik üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemektir. Günümüzde dijital dönüşüm süreci hızlanmakta, pek çok sektörde olduğu gibi eğitimde de yenilikçi teknolojilerin kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. Bu gelişmeler ışığında, mesleki eğitimde yapay zeka ve robotik sistemlerin entegrasyonu, öğrencilerin iş gücü piyasasında gereksinim duydukları becerilere daha etkin bir şekilde sahip olmalarına olanak sağlayabilir. Araştırma, farklı meslek gruplarında (örneğin, otomotiv teknisyenleri, sağlık teknikerleri ve mekatronik teknikerliği) çalışan eğitimcilerin, öğrencilerin ve sektör uzmanlarının deneyimlerini daha iyi anlamak için nitel bir metodoloji kullanılarak yürütülmüştür. Veri toplama yöntemi olarak derinlemesine görüşmeler tercih edilmiş ve bu görüşmeler aracılığıyla alana dair özgün veriler elde edilmiştir. Araştırmanın amacı, YZ ve robotik sistemlerin eğitim ortamında sunduğu yeniliklerin yanı sıra, bu teknolojilerin öğretim süreçlerine olan katkılarını ve mevcut mesleki eğitim pratikleri üzerindeki etkilerini değerlendirerek alana özgü bir bilgi birikimi oluşturmaktır. Araştırma, dijital dönüşüm, endüstri 4.0 ve teknoloji tabanlı öğrenme modelleri gibi kavramlar temelinde yapılandırılmıştır. Çalışmada, yapay zeka ve robotik teknolojilerin işgücü piyasasında hızlı değişimden etkilenen mesleki alanlarda eğitim süreçlerini nasıl dönüştürdüğü derinlemesine ele alınmıştır. Özellikle teknoloji destekli öğrenmenin, öğrencilerin mesleki yeterlilik kazanımlarını geliştirme, uygulama becerilerini artırma ve iş gücü gereksinimlerine uyum sağlama gibi olumlu etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, yapay zeka ve robotik uygulamaların eğitim süreçlerine entegrasyonunun mesleki eğitimde kalite ve verimlilik açılarından değerli katkılar sunduğu öngörülmektedir. Bulgular, yapay zeka ve robotik teknolojilerin mesleki eğitimde öğrenme süreçlerine önemli katkılar sunduğunu, ancak bu teknolojilere adaptasyon sürecinin hem eğitimciler hem de öğrenciler açısından bazı zorlukları beraberinde getirdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle eğitim süreçlerinde karşılaşılan teknik altyapı eksiklikleri, eğitimcilerin yeterlilik düzeyi ve teknolojiyi etkili kullanma becerilerindeki farklılıklar gibi faktörlerin öğretim kalitesini doğrudan etkilediği görülmüştür. Ayrıca, YZ ve robotik uygulamaların, öğrencilerin gerçek iş ortamlarına uyum sağlama ve öğrenilen bilgilerin iş dünyasına transfer edilmesi süreçlerinde avantaj sunduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak, bu çalışma, yapay zeka ve robotik teknolojilerin mesleki eğitimdeki potansiyelini vurgularken, bu teknolojilerin eğitim süreçlerinde başarıyla uygulanabilmesi için gerekli olan teknik altyapı yatırımları, eğitim içeriklerinin güncellenmesi ve öğretmenlerin teknolojiye adaptasyonunu sağlamak amacıyla öğretmen eğitimi geliştirilmesine yönelik öneriler sunmaktadır. Bu kapsamda elde edilecek bulguların, mesleki eğitimde teknoloji tabanlı eğitim uygulamalarının iyileştirilmesine katkıda bulunarak, eğitim politikaları geliştiren karar vericilere ve uygulayıcılara yol gösterici nitelikte olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler/Key words: Mesleki Eğitim, Yapay Zeka, Robotik Teknolojiler, Eğitim Kalitesi

¹¹ Öğretmen, Yenimahalle Şehit Mehmet Şengül MTAL, muratkocali@gmail.com

SÜBHA-İ SİBYÂN ADLI ESER ÖZELİNDE MANZUM SÖZLÜKLERİN İLKÖĞRETİM VE ORTAÖĞRETİM DERS MÜFREDATINDA ÖĞRETİM METODU OLARAK KULLANILMASI

Kemal BAŞ¹²,

ÖZET

Bu araştırmada, Türk kültür ve medeniyet tarihi ve birikimi içerisinde, Osmanlı eğitim ve öğretim hayatında mühim ve istisnai bir yere sahip olan ve Türkiye’de 60’ı aşkın nüshası; KKTC Milli Arşivi’nde de iki nüshası bulunan ve M 1691 Orijinal no ve 50 katalog sıra numarası ile kayıtlı olan, 29 varaklık manzum sözlük kitabı Sühba-i Sıbyân’ın Milli Arşivi’nde bulunan nüshalarına değinilmiş, bu esere kaynaklık eden manzum sözlüklerimizden Ferišteoğlu Lugati ve araştırmamızın konusunu oluşturan Sühba-i Sıbyân’ın, Türk kültür ve medeniyet hayatındaki yeri ve önemi üzerinde durularak; manzum sözlüklerin ilköğretim ve ortaöğretimde okutulmasının sağlayacağı etki ve faydalar üzerinde tespitler yapılmıştır.

Sözlükler, milletlerin ve medeniyetlerin tarihteki varlıklarının ve şahsiyetlerinin sembollerinden birisi olan ses, söz ve kadim bayraklarının yani dillerinin, kültürlerinin sahip olduğu kelimeleri uhdesinde ve bünyesinde toplayarak değerlerini ve kazanımlarını emanet ettiği kelimeleri korumakta ve kelimelerin zaman içerisinde kazandığı anlam dünyaları hakkında okuyucularına, sahiplerine bilgi vermektedir. Bunun yanı sıra sözlükler; sahiplerinin, kullanıcılarının kelime serüvenine ve servetlerine çeşitli kelime ve kavramları katarak kelime hazinelerinin, bilgi çerçevelerinin genişlemesini sağlamakta ve düşünmenin, anlamının ve yapmanın temeli olan anlam kalıplarının zenginleşmesine, büyüyerek geleceğe yürümesine yardımcı olmaktadır. Anlam dünyaları ve tutumlar; davranışların kazanılmasında önemli bir yere sahip olduğu malumdur. Bu sebeple ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin sözlüklere yönelik olumlu veya olumsuz tutumlarının sözlük kullanma alışkanlıkları üzerinde etkilidir yeri bulunmakta olduğunu yapılan araştırmalar bize göstermektedir.

Öğrencilerin kadim söz varlığımız olan sözlüklere yönelik olumlu izlenimleri, tutumları; sözlüklerden daha etkili, daha verimli ve yapıcı bir şekilde yararlanmalarını; öğrencilerin sözlük kullanmayı alışkanlık hâline getirmelerini sağlayacağı gibi sözlüklere yönelik olumsuz tutumları da sözlüklerden soğumalarına, sözlükleri bir kenara bırakarak onu kullanmak istememelerine sebebiyet vereceği bilinen bir gerçektir.

Araştırma sonucunda, Sühba-i Sıbyân adlı eser özelinde manzum sözlüklerin ilköğretim ve ortaöğretim ders müfredatında öğretim metodu olarak kullanılmasının faydalı olabileceği, öğrencilerin sözlüğü nasıl kullanılacağını öğretmeninden öğrenmesi, öğrencilerin süreç içerisinde sözlük uygulamalarına karşı bakışını olumlu yönde etkileyeceği, manzum sözlüklerin bu sayede kullanımı ile eğitim ve öğretimin verimliliğini artırarak öğrencilerin kelime hazinesinin gelişimini hızlandıracağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Sühba-i Sıbyân, Ferišteoğlu Lugati, Manzum sözlük, Manzum Arapça-Türkçe Sözlük*

¹² Öğretmen, KKTC Hala Sultan İlahiyat Koleji, kemalbaskemalbas@hotmail.com

DUYGUSAL ZEKA VE LİDERLİK KAVRAMLARI İLE ALAKALI EĞİTİM KURUMLARINDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Nilüfer GÜLŞEN¹³, Gülay AKSOY¹⁴,

ÖZET

Duygusal zeka kavramı literatürde yeni bir kavram olmasına rağmen farklı alanlarda uygulaması yapılan bir kavramdır . Duygusal zeka ile alakalı ilgili alanyazılarına bakıldığında liderlik kavramı ile birlikte incelendiği göze çarpmaktadır. İki kavramın birbiri ile ilişkisini ele alan çalışmalar; duygusal zeka düzeyi ile liderlerin etkililik seviyesi ve başarıları arasında anlamlı, güçlü ve doğru yönlü ilişki olduğunu bulgulamışlardır. Daha farklı bir anlatımla; duygusal zeka düzeyi yüksek olan liderlerin izleyicilerini daha iyi anladıkları ve örgütlerini daha iyi yönettikleri ortaya çıkmıştır.Duygusal zeka kavramına yapmış olduğu değerli katkıları ile bilinen Goleman, liderlerin başarılı olmasının sahip oldukları duygusal zeka kabiliyetleri ile yakından ilişkili olduğuna dikkat çekmiştir. Duygusal zeka ile birlikte liderlerin etik değerlere olan bağlılıklarının arttığı ve takipçilerini örgütün amaçları doğrultusunda daha iyi yönettikleri görülmüştür.Başka bir anlatımla, önderlerin ahlaki açıdan daha duyarlı olabilmelerinde, duygularını kontrol altına alıp objektif bir biçimde hareket etmelerinde duygusal zeka kilit öneme sahiptir. Duygusal zeka düzeyi düşük olan liderlerin önderlik ettikleri eğitim kurumlarının eğitsel hedeflere erişmeleri, öğretmen ve öğrenci gelişimin desteklenmesi, eğitim kalitesinin artması pek mümkün değildir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin öğretmeye öğrenenlerin ise öğrenmeye yönelik motivasyon düzeyi düşük düzeydedir. 21. yüzyıl becerilerine sahip bireylerin topluma kazandırmada önemli rolü olan eğitim kurumlarında duygusal zeka düzeyi düşük eğitim liderlerinin olması topluma nitelikli bireylerin kazandırılmasını sekteye uğratmakla birlikte birçok öğretmenin de görev aldığı eğitim kurumuna yabancılaşarak ayrılmasına neden olacaktır. Böylelikle eğitim kurumları etkililik düzeyini kaybedecek ve o ülkenin eğitim sistemi ilerleyen dönemlerde çökecektir. Bu yüzden de eğitim kurumlarında duygusal zeka seviyesi yüksek liderlerin görev alması oldukça önemlidir. Bu çalışmanın amacı, duygusal zeka ve liderlik kavramlarına yönelik bakış açısını derinleştirmektir. Çalışmanın birinci bölümünde mevzu bahis kavramlara yönelik tanımlara ve duygusal zeka ile liderlik ilişkisine yönelik açıklamalara yer verilirken, çalışmanın ikinci kısmında ise duygusal zeka ve farklı liderlik türleri üzerine yapılmış çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmalar; Ulusal Tez merkezi ve Google Akademik'in veri tabanlarına 2017-2022 yılları eklenerek gelişmiş tarama motoru kullanılarak bu yıllar arasında yapılmış yurt içi ve yurt dışı çalışmaları bulunmuştur. Çalışmalarda özellikle iki kavram arasındaki ilişkiyi ya da etkiyi inceleyen araştırmalar kullanılmıştır. Mevcut çalışmada; araştırmanın yılı, deseni, kullandığı veri toplama araçları, uyguladığı analizler, elde edilen sonuçlar ve öneriler şeklinde özetlenerek kronolojik sıraya göre (en eskiden-en yeniye) sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler/Key words: Duygusal zeka, Liderlik, Motivasyon, Özbilinç, Empati

¹³ Uzman, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, KKTC, nilufernilsu80@gmail.com

¹⁴ Uzman, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, KKTC, gulay_aksoy@yahoo.com

KKTC LİSELERİNDE GEOMETRİ DERS SAATLERİNİN YETERLİ ve ETKİN DÜZEYDE OLMAMASINDAN KAYNAKLI DERSİN SOYUT KALMASI

Gülay AKSOY¹⁵, Nilüfer GÜLŞEN¹⁶,

ÖZET

Bu araştırmada; KKTC liselerinde ders veren matematik öğretmenlerinin ve lise düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin geometri ders saatlerinin yetersiz olduğu ile ilgili görüşleri alınmıştır. Araştırma, öğrencilerde düşünme becerisini geliştirmeyi sağlayan geometri dersinin soyut kalıbından çıkıp güncel hayatla ilişkilendirilebileceği bir ders haline gelebilmesi durumundan dolayı önem arz etmektedir. Ayrıca matematik eğitim programının daha verimli olabilmesi için KKTC eğitim sistemine ışık tutacağı düşünülmektedir. Araştırma 2023-2024 yılında yapılmış nitel bir araştırma olup görüşme tekniği ile hem öğretmenin hem de öğrencinin görüşlerine yer verilmiştir. Araştırmada; KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı yüz altmış lise düzeyinde eğitim veren matematik öğretmeni ve KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Kolej okullarında öğrenim gören yüz elli öğrencinin görüşlerine yer verilmiştir. Araştırma nitel bir araştırma olup görüşme tekniği yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada; geometri dersine ayrılan ders saatinin yetersiz olduğu, buna bağlı olarak istenilen sayıda ve düzeyde soru ve pekiştirme yapılamadığı, bütün bu sebeplerden ötürü geometri dersin soyut ve ezberci bir yapıya dönüştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca geometri dersinin diğer disiplinlere olan etkisi de düşünüldüğünde öğrencinin hayal etme becerisini sekteye uğrattığını buna bağlı olarak da diğer derslerin de gelişimini etkilediği sonucuna varılmıştır. Araştırma iki kısımdan oluşmuştur. Birinci kısımda öğretmenlerin demografik bilgileri ve araştırmaya ışık tutan bazı sorular öğretmenlere sorulmuştur. İkinci kısımda da öğrencinin demografik bilgilerine ve öğrencinin araştırma ile ilgili sorularına yer verilmiştir. Araştırmadaki bulguların ışığında; KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'na; geometri dersinin haftalık ders saatini en az 3 saat olacak şekilde arttırılması, geometri dersinin matematik dersinden bağımsız hale getirilmesi ve 1 eğitim yılına yayılacak şekilde düzenlenmesi, geometri konularının matematik kitabının içerisinden ayrıştırılıp ayrı bir kitap haline getirilmesi ve eğitim müfredatına entegre edilmesi, geometri dersi verebilecek öğretmenler için hizmet içi kurslar açılması ve bu alanda öğretmenlerin uzmanlaştırılması, geometri derslerinde kullanılacak üç boyutlu maketler, akıllı tahtalara entegre edilecek üç boyutlu uygulamalar ve güncel hayatla bağdaştırdığımız örneklemeler ile dersin işleyiş seviyesi yükseltilmesi ve öğrencilerde zihinsel duyuları harekete geçiren ve sayısal-şekilsel zekayı arttıran geometri dersinin önemini hissettirmek amacıyla belirli günlerde geometri şenliği düzenlenmesi önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler/Key words: Geometri, Soyutluk, Yetersizlik

¹⁵ Uzman, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, KKTC, gulay_aksoy@yahoo.com

¹⁶ Uzman, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, KKTC, nilufernilsu80@gmail.com

KKTC'DEKİ SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİ KULLANMA YETERLİLİKLERİ İLE TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Beril ÖZAY¹⁷, Hülya ŐENOL¹⁸,

ÖZET

Bu araştırmada, KKTC'deki sınıf öğretmeni adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma yeterlilikleri ile bilgi ve iletişim teolojilerine karşı tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Nicel araştırma yöntemlerinden, genel tarama modeline göre tasarlanan araştırmanın evreni 2023-2024 eğitim-öğretim yılında KKTC'de sınıf öğretmenliği okuyan 920 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Rastgele örnekleme yöntemini uygulanarak 282 sınıf öğretmeni adayına ulaşılmıştır. Veri toplama araçları olarak, kişisel bilgi formu, öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma yeterlilikleri ölçeği ve öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verileri Statistical Package for Social Sciences SPSS 25 yazılımıyla analiz edilmiştir. Yeterlilik Ölçeği ve Tutum Ölçeği puanlarının normal dağılıma uyma durumu için Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları verilmiş olup, verilerin normal dağılmadığı belirlenmiŐtir. Araştırmada veriler normal dağılım göstermediğinden dolayı Non-parametrik hipotez testleri uygulanmıŐtır. Verilerin analizlerinde iki grup karŐılaŐtırılırken Mann-Whitney-U analizi, ikiden fazla grup karŐılaŐtırılırken Kruskal-Wallis-H analizi kullanılmıştır. Yeterlilik Ölçeği ve Tutum Ölçeği puanları arasındaki ilişkiler Spearman's korelasyon analiziyle belirlenmiŐ ve regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan bu analizlerin sonucunda; Sınıf öğretmeni adaylarının Yeterlilik Ölçeği ve Tutum Ölçeği güvenilirliği için Cronbach Alfa testi yapılmış ve alfa katsayıları Yeterlilik Ölçeğinin 0.983, Tutum Ölçeğinin ise 0.959 bulunmuştur. Yapılan çalışmada, sınıf öğretmeni adaylarının BİT tutumları ile BİT yeterlilikleri arasındaki iliŐkide BİT'e yönelik tutumlarının yükseldikçe, BİT yeterliliklerinde artış olduğunu göstermektedir. Bu sonuca göre, KKTC'de öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının BİT tutumlarındaki artışın, BİT yeterlilik düzeyindeki artışa pozitif etki yaparak olumlu düzeyde etkilediği söylenebilir. Bu da ileride öğretmen olacak adayların eğitim camiasına olumlu katkılar sağlayacağı anlamına gelmektedir. Nitekim KKTC'de öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının BİT tutumlarındaki artışın, BİT yeterlilik düzeyindeki artıŐı pozitif yönde etkilemesi, gelecek neslin eğitimi için umutlandırıcı olacağını düşündürmektedir. BİT'den eğitimde daha fazla faydalanmak ve pratikte kullanıcı sayısını artırmak için üniversitelerde yetiŐen öğretmen adaylarının öğretim programlarında teorik eğitimlerin yansıra uygulamalı eğitimlere daha fazla yer verilebilir. Böylelikle öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini eğitsel amaçlı kullanma düzeylerinin arttırılabilmesi için eğitim programlarına entegre edilebilmesi yönünde çalışmalar yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi ve iletişim, öğretmen adaylıları, teknoloji, tutum, yeterlilik.

¹⁷ Uzman, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, KKTC, berilozay04@gmail.com

¹⁸ Doç.Dr., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, KKTC, hulya.senol@kstu.edu.tr

TÜRK CUMHURİYETLERİNDEN AZERBAYCAN CUMHURİYETİ VE KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Nazmiye HAZAR¹⁹, Gamze KONDOZ²⁰,

ÖZET

Türkçe konuşan toplulukları birleştirerek, ekonomik ve siyasal kararlarda ortak hareket etmelerini teşvik eden ve millet olarak birliği savunan Türk Birliği, aynı zamanda Türkleri millet olarak birbirine bağlamayı amaçlayan bir düşünce akımıdır. Bu çerçevede, Türkçe konuşan ulusların bir araya gelmesi ve dünya siyasetinde devlet olarak tanınması açısından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin varlığı, bu akım için büyük fırsatlar sunabilir. Azerbaycan-KKTC Parlamentolar Arası İlişkiler Çalışma Grubu'nun oluşturulması, KKTC için gelecekte önemli girişimlerin başlatılmasına olanak tanıyacaktır. Ekonomik gelişme çabalarının yanı sıra, turizm, eğitim ve kültürel etkinliklerde iş birliğinin önemi, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları ve birlikler tarafından da sergilenen girişimlerle vurgulanmaktadır. Avrupa Birliği'nde birleşmiş olan Türkçe konuşan ülkelerin benzer bir birlik oluşturma düşüncesine dayanan Türk Birliği'nin, Kıbrıslı Türklerin varlık mücadelesine büyük fırsatlar sunabileceği umulmaktadır. Bu araştırmada Kıbrıs Türk Eğitim sistemi ve Azerbaycan Eğitim sistemi arasında benzerlikler farklılıklar karşılaştırmalara dayanarak incelenip değerlendirilmiştir. Araştırma literatür taramasına dayanarak var olan literatürde var olan kaynaklar dışında araştırmacıların uzmanlık alanlarında yapmak oldukları görevlerindeki rolleri ile geliştirilmiştir. Araştırma 2024 yılında yapılmıştır. Bu bağlamda her iki ülkede var olan örgün ve yaygın eğitim sistemlerinin genel yapılarını benzerlik ve farklılıkları incelenmiştir. Çeşitli konu başlıkları altında iki ülkedeki eğitim sistemi karşılaştırılarak değerlendirme yapılmıştır. Eğitim basamaklarının genel yapısının yanı sıra teşkilat yapıları, öğretim programları, öğretmen nitelikleri, temel eğitim kademelerinin yanı sıra eğitim politikalarında önem verilen değerler dikkat çekilerek yapılan bu araştırmada Türk devletleri olarak Azerbaycan Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin eğitim sistemlerinde ortak değerler olduğu, eğitim basamakları ve yapısında her iki ülkenin de kendine has farklılıkları ile ülkelerine özerklik kayan eğitim sistemi olduğu anlaşılmıştır. Her iki ülkede de eğitim sistemlerinde tarih, kültür ve değerlerin ortak olmasına bağlı olarak ortaya konmuştur. Türk eğitim sistemi ile uyum içerisinde olan Kıbrıs Türk eğitim sisteminin Azerbaycan eğitim sistemi ile benzer özellikleri ve farklı özelliklerinin 47 maddede kategorize edildiği değerlendirmede ortak değerlerde de yapısal anlamda farklılıklar karşılaştırmaya dayanarak değerlendirmeye alınarak sonuçlar kısmında iki ülkenin işbirliği ve birbirleri ile etkileşimlerinde dostluk bağlarını güçlendirecek öneriler ortaya konmuştur. Bu çerçevede Türk devletleri teşkilatı bakımından ortak değerlere mensup olan iki ülkenin eğitim ve kültür işbirliğinde geliştirecek olduğu projelerde kardeş okullar, kültür ve edebiyat alanında sağlanacak olan girişimlerin yanı sıra iki ülkenin sıcak ilişkiler geliştirebilmesi adına kaynaşma ve entegrasyon dışında kardeşlik bağlarının güçlendirilmesi ve eğitim sistemlerinin farkındalığı adına eğitim yöneticilerine, liderlerine ve politikacılara rehberlik sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Türk eğitim sistemi, Azerbaycan eğitim sistemi, karşılaştırmalı eğitim, eğitim yönetimi, eğitimde işbirliği, girişimcilik.

¹⁹ Uzman, KKTC MEB Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü, nazmiyehazar86@yahoo.com

²⁰ Uzman, KKTC MEB Milli Eğitim Denetleme ve Yönlendirme Kurulu, gamzekondor@gmail.com

EĞİTİM ALANINDA KIRGIZ-TÜRK İLİŞKİLERİNİN GELİNER AŞAMADA

Gulnora ANARBAEVA²¹,

ÖZET

Bu makale, eğitim alanında Kırgız-Türk ilişkilerinin gelinen aşamada kapsamlı bir analizini sunmaktadır. Araştırma, işbirliğinin tarihsel kökenleri, modern etkileşim biçimleri, politik ve ekonomik faktörlerin eğitim bağlarının gelişimi üzerindeki etkisi de dahil olmak üzere çok çeşitli konuları kapsamaktadır. Yazar, ikili işbirliği çerçevesinde uygulanan eğitim programlarını analiz etmekte ve bunların etkililiğini de değerlendirmektedir. Kırgızistan'da Türk eğitimiyle ilgili kamuoyunun incelenmesine ve bu alanda işbirliğinin daha da geliştirilmesine yönelik zorluklara ve beklentilere özel önem verilmektedir.

Bu çalışma Kırgızistan'da yükseköğretimin gelişmesinde Türk üniversitelerinin rolünü analiz etmektedir. Yazar, Türk üniversitelerinin varlığının eğitimin kalitesini, Kırgız öğrencilerin yüksek öğrenime erişimini ve ülkenin entelektüel seçkinlerinin oluşumunu nasıl etkilediğini araştırıyor. Çalışmada akademik hareketlilik, uluslararası akreditasyon ve Türk üniversiteleri ile Kırgız devlet üniversiteleri arasındaki işbirliği gibi konular inceleniyor. Makalede, üzerinde iki kardeş devletin ortak tarihi, kültürü, dili ve dininin temeli büyük bir tu ailesi. Kırgızistan ve Türkiye bunun kanıtıdır. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan yirmi yılda faaliyet göstermektedir. Bugün, bu üniversite Kırgız Cumhuriyeti'nde uluslararası ve ulusal sıralamada önde gelen üniversitelerinden biridir. Türkiye, Rusya, Japonya, ABD, Çin, Fransa, İngiltere, Kıbrıs, Hindistan, Kazakistan, Moğolistan ve Kırgızistan'daki üniversiteler arasında alan eğitimi alanında 52 anlaşma bulunmaktadır. Kırgızistan'ın bağımsızlık döneminde Kırgız Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında eğitim alanında ilişkiler, ikili işbirliğinin en önemli yönlerinden birini temsil etmektedir. Kırgızistan, 1991 yılında bağımsızlığını kazandığından bu yana, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu çeşitli ülkelerle aktif olarak dış ilişkiler kuruyor ve bu, ülkenin eğitim sisteminin desteklenmesinde önemli bir rol oynuyor. Eğitim alanındaki işbirliği yalnızca kültürel alışverişe değil, aynı zamanda iki devlet arasındaki stratejik bağların güçlenmesine de katkıda bulundu.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Kırgızistan, eğitim sisteminde reform yapma, onu yeni koşullara ve standartlara uyarlama ihtiyacı da dahil olmak üzere çok sayıda ekonomik ve sosyal zorlukla karşı karşıya kaldı. Kırgızistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkelerden biri olan Türkiye, eğitim programlarının geliştirilmesine yardım teklifinde bulundu. Bu yardım, şu anda geçiş sürecinde olan Kırgızistan için önemliydi. İşbirliğinin ana vurgusu, Türk dilinin, biliminin ve teknolojisinin desteklenmesinin yanı sıra eğitim uygulamalarının değişimi üzerine yapıldı. 30 yılı aşkın bağımsızlığı boyunca Türkiye ile eğitim alanındaki işbirliği Kırgızistan'a gözle görülür sonuçlar vermiş ve daha verimli bir ortaklığın temelini oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: modern sahne, eğitim programları, kültürel alışveriş, insani bağlantıları, eğitim projeleri, kültürel özellikleri, toplum üzerindeki etkisi, devletin rolü

²¹ Doç.Dr., State University Named After B. Osmonov, doctorjasu@mail.ru

ÖĞRETMEN ALGILARINA GÖRE OKUL İDARECİLERİNİN LİDERLİK STİLİ DAVRANIŞLARI VE PERFORMANSLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa TEKİRDAĞLI²², Hülya ŞENOL²³, Serdal IŞIKTAŞ²⁴,

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim Okullarında Görev Yapan Okul İdarecilerinin öğretmen algılarına göre sergiledikleri Liderlik Stilleri ve Performanslarını incelemektir. Bu temel amaç doğrultusunda ilköğretim öğretmenlerinin yöneticilerin liderlik stili ve performansları hakkındaki algılarının sosyo demografik özelliklerine göre (cinsiyet, hizmet yılı, branş, öğrenim durumu ve okul öğretmen sayısı) anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

Tarama modeli kullanılarak yürütülen araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim öğretim yılında 'Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı' bünyesinde aktif olarak görev yapan ilköğretim öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma evreninde 1501 ilköğretim öğretmeni bulunmakta olup çalışmanın örneklemini oluşturan öğretmen sayısı 360'tır. Örneklem, seçkisiz örneklem yöntemi ile elde edilmiştir. Öğretmenlere uygulanan anketin birinci bölümünde öğretmenlerin sosyodemografik özelliklerini belirlemek için soruları içeren "Kişisel Bilgi Formu", ikinci bölümünde ilköğretim okullarında görev yapan okul idarecilerinin liderlik stili davranışlarını belirlemek için "Okul Yöneticilerinin Liderlik Stili Ölçeği" maddeleri ve üçüncü bölümde ise yöneticilerin performanslarını belirlemek için "Okul Yöneticilerinin Liderlik Stili Ölçeği" maddeleri yer almaktadır. Elde edilen verilerin analizinde, öğretmenlerin demografik bilgileri rapor edilirken tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Okul idarecilerinin liderlik stili davranışları ve performans düzeyleri belirlenirken tanımlayıcı istatistikler (mod, medyan, ortalama, basıklık, çarpıklık, vb.) kullanılmıştır. Kolmogorov-Smirnov, çarpıklık ve basıklık değerleri gözönünde tutulduğunda verilerin normal dağıldığı görülmüş bu nedenle veriler parametrik testler kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcı öğretmenlerin algılarına göre okul idarecileri demokratik liderlik stili sergilemektedir. Bunun yanı sıra öğretmen algılarına göre okul idarecilerinin sırasıyla insan kaynakları yönetimi, yenilikçi girişim ve eğitim kalitesini artırma konularında performansları yüksek fakat okul fiziki ortamını yönetme konusunda performansları düşüktür. Analiz sonuçlarına göre, yöneticilerin liderlik stili puanları öğretmenlerin branşına, öğrenim durumlarına ve okuldaki öğretmen sayısı gibi değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmaktadır. Yapılan okul yönetimi performans anketi analiz sonuçlarına göre, katılımcıların performans değerlendirme puanları hizmet yıllarına ve öğrenim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Öğretmenlerin algılarına göre yöneticilerin liderlik stilleri puanları ile performans değerlendirme puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve iyi düzeyde bir ilişki gözlenmiştir. Katılımcıların otokratik liderlik skorları ile eğitimi planlama ve değerlendirme skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı, olumlu ve orta seviyede bir bağlantı gözlenirken, serbest liderlik skorları ile performans değerlendirme skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı, olumsuz ve güçsüz seviyede bir bağlantı saptanmıştır. Ayrıca liderlik tarzı puanlarının performans değerlendirme skorlarını tanımlayıcı olarak anlamlı şekilde, yordadığı tespit edilmiştir. Bu ve benzeri yapılacak

²² Uzman, Fikri Karayel İlkokulu, tekirdagli09@gmail.com

²³ Doç.Dr., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, hulya.senol@kstu.edu.tr

²⁴ Doç.Dr., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, serdal.isiktas@kstu.edu.tr

alışmalar sonunda okul müdürlerinin performanslarının düşük olarak saptandığı alanları güçlendirmek için okullarda çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler/Key words: *Liderlik, liderlik stilleri, ğretmen, performans, yönetici*

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARINDA GÖRÜLEN DAVRANIŞ PROBLEMLERİ VE İLETİŞİM BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA İNCELENMESİ

Mürüde SOLYALI ÖZCOŞKUN²⁵,

ÖZET

Araştırma okul öncesi dönem çocuklarında görülen davranış problemleri ve iletişim becerilerinin öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesini içermektedir. Araştırma amacı okul öncesi dönemde olan çocukların yaygın olarak gösterdiği davranış bozukluklarını saptamak ve bu dönemdeki çocukların iletişim yöntemlerinin neler olduğunu saptamak amacıyla yapılmıştır. İleri çalışmalarda öğretmenin problem davranışlarla nasıl başa çıkması gerektiği ve başa çıkama stratejilerinin neler olduğunu incelemek önemli olacaktır. Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarında sıklıkla karşılaşılan davranış problemleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu bağlamda okul öncesi dönemde çocuklarda iletişim kurmada ve davranış problemlerinde sıkıntılar olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Sosyal Davranış ve İletişim Becerileri arasındaki ilişkinin Öğretmen Görüşlerini tesbit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma nicel araştırma modeliyle yapılmıştır. İlişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Sorular katılımcılara Google form aracılığı ile ulaştırılmıştır. Araştırmanın evreni KKTC’de bulunan devlet okullarında çalışan 380 okul öncesi öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma için rastgele örnekleme ile örneklem oluşturulmuş ve örneklem KKTC devlet okullarının okul öncesi kurumlarında çalışan 201 okul öncesi öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında yapılmıştır. Araştırmada 2 ölçek kullanılmıştır. Katılımcılara kişisel bilgi formu yönlendirilmiştir. Araştırmada kullanılan ‘Sosyal davranış ölçeği’ ve ‘5-6 yaş çocuklarının iletişim becerileri ölçeği’ kullanılmıştır. Veriler SPSS Statistic 27 programında analiz edilmiştir. Veriler güvenilir bulunmuş; Sosyal davranış ölçeği Cronbach alpha kat sayısı 0,806 hesaplanmış, ‘5-6 yaş çocuklarının iletişim becerileri ölçeği’ Cronbach alpha katsayısı 0,925 olarak hesaplanmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını anlamak saptamak için Kolmogrof Simirnof Analizi yapılmış ve çarpıklık basıklık değerleri incelenmiştir. Veriler normal ($p<,05$) dağılım göstermiştir. Bu nedenle parametrik testler yapılmıştır. T test ve Anova testleri uygulanmış ve anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerin aktif iletişimde bulunmaya ilişkin algılarının yaş gruplarına göre anlamlı farklılaştığı görülmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerin sosyal davranış ilişkin algılarında eğitim seviyesine göre anlamlı farklılaştığı görülmektedir.

Araştırma KKTC’de yapılan; okul öncesi kurumlarda davranış problemleri ile iletişim becerilerini birlikte saptayan ve aralarındaki ilişkiyi belirleyen ilk çalışma olma önemine sahiptir. Araştırma öğretmenlere yaygın olarak karşılaşılan davranış problemlerinin neler olduğunu farkedebilme ve bunları erken tanıyıp önlemler alabilme konusunda önem arzeder.

Anahtar Kelimeler: Davranış problemleri, İletişim, İletişim Becerileri, Okul öncesi, Sosyal Beceri.

²⁵ Uzman, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, m.solyali@gmail.com

DEVELOPMENT OF WOMEN'S SOCIAL ACTIVITY IN THE FAMILY, NEIGHBORHOOD AND WORK COMMUNITIES

Barno[On RASULOVA²⁶,

ABSTRACT

Annotation: This article highlights the development of women's social activity within the family, neighborhood, and work communities. It emphasizes the significance of these spheres in women's lives and explores strategies to enhance their roles and participation in society, thereby contributing to national development.

The family serves as the foundational unit of society, where women's social roles often begin. Women are typically the primary caregivers and emotional anchors, fostering relationships that shape future generations. By empowering women within the family context—through education, shared responsibilities, and support for their ambitions—we can nurture their potential as active societal contributors.

In neighborhoods, women play crucial roles in building community cohesion. Their participation in local organizations, volunteer groups, and social initiatives helps address community needs and fosters a supportive environment. Encouraging women to take leadership roles in neighborhood associations can enhance their visibility and influence, ensuring that their perspectives are included in decision-making processes.

Work communities also represent a vital arena for women's social activity. As women engage in the workforce, they bring unique insights and skills that can drive innovation and productivity. Promoting gender equality in the workplace, providing mentorship programs, and facilitating flexible work arrangements are essential steps to enhance women's participation. When women thrive in their professional environments, they can advocate for broader social issues, benefiting their families and communities.

Ultimately, the development of women's social activity across these three areas is crucial for societal progress. By recognizing and amplifying women's roles, we not only empower individuals but also strengthen the fabric of society as a whole. Expanding women's participation leads to more inclusive policies and practices that reflect the diverse needs of the population, ultimately driving national development forward.

To further enhance women's social activity, it is vital to promote education and skills training that empower them in all spheres of life. Encouraging networking and collaboration among women across family, neighborhood, and workplace can create strong support systems. This collective effort can significantly impact community development and national progress.

Anahtar Kelimeler/Key words: *women, family, neighborhood, labor teams, social activity, development, organization, education.*

---

²⁶ Öğretmen, Andijan State Pedagogical Institute, uljaevashohistahon@gmail.com

KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN TÜRK DEVLETLERİ İLİŞKİLERİNDE EĞTİM DİPLOMASİSİ STRATEJİSİ

Özkul HARAÇ²⁷,

ÖZET

Küreselleşen dünyada, ülkeler arasındaki ilişkiler yalnızca siyasi ve ekonomik faktörlerle değil, aynı zamanda kültürel ve eğitim değişimleriyle de şekillenmektedir. Eğitim diplomasisi de uluslararası ilişkilerde önemli bir araç olarak giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Eğitim diplomasisi de tıpkı eğitim gibi toplumsal gelişim ve uluslararası ilişkiler açısından büyük değer taşır. Eğitimi önemli kılan temel değerler arasında, Bireysel Gelişim, Ekonomik Kalkınma, Sosyal Adalet, Toplum Sağlığı yer almaktadır. Eğitim Diplomasisini de önemli kılan temel değerler arasında Kültürel Değişim, Uluslararası İlişkiler, Barış ve Güvenlik ve Bilim ve Teknoloji İşbirlikleri gibi konular olduğu kabul edilmektedir. Eğitim diplomasisi, ülkeler arasındaki işbirliğini teşvik etmek, kültürel anlayışı artırmak ve iletişimi sürdürmek amacıyla eğitim faaliyetlerini kullanmayı hedefler. Joseph Nye'nin yumuşak güç kavramı, eğitim diplomasisinin teorik temelini oluşturur. Nye, yumuşak gücün kültürel çekicilik, siyasi idealler ve politika ile ilgili değerlerin paylaşılması yoluyla etkili olduğunu savunur. Eğitim diplomasisi, yumuşak güç stratejilerinin bir parçası olarak, ülkeler arası ilişkileri güçlendirmek ve uluslararası arenada olumlu bir imaj oluşturmak için kullanılır. Kültürel diplomasi, eğitim değişim programları ve ortak akademik projelerle desteklenerek, ülkeler arasında kültürel anlayışı ve işbirliğini teşvik eder. Bu, eğitimin yumuşak güç stratejilerinde nasıl kullanıldığını açıklar. Eğitim diplomasisi, öğrencilerin ve akademisyenlerin karşılıklı değişimi yoluyla, kültürel etkileşimi artırır ve toplumsal bağları güçlendirir. Uluslararası eğitim programları, ülkeler arasında barışı teşvik etmek ve anlaşmazlıkları azaltmak için önemli bir araçtır. Barış eğitimi ve küresel vatandaşlık eğitimi konusundaki çalışmalar, eğitim diplomasisinin barış inşası üzerindeki etkilerini vurgular. Eğitim diplomasisi, eğitim yoluyla toplumlar arasında köprüler kurarak, uzun vadeli barış ve güvenlik hedeflerine katkıda bulunur. Bölgesel eğitim işbirlikleri, ortak araştırma projeleri ve akademik programlarla desteklenir. Bu işbirlikleri, bölgesel istikrarı ve kalkınmayı teşvik eder. Bu makalede ilk olarak eğitim diplomasisinin tanımı, tarihsel gelişimi ve uluslararası ilişkilerdeki rolü incelenecektir. Çalışmanın temel amacı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) Türk Devletleri ile ilişkilerinde eğitim diplomasisi stratejisini incelemektir. Eğitim diplomasisi, KKTC'nin uluslararası tanınırlığını artırmak, kültürel ve akademik bağları güçlendirmek ve bölgesel işbirliğini teşvik etmek amacıyla kullanılan önemli bir araçtır. KKTC, eğitim diplomasisi açısından önemli adımlar atmıştır. Özellikle, ülke, eğitim faaliyetlerini artırmak ve uluslararası işbirliklerini teşvik etmek amacıyla çeşitli programlar ve projeler yürütmektedir. KKTC Milli Eğitim Bakanlığı, uluslararası eğitim programları ve seminerler düzenlemekte, öğretmenlerin ve diğer eğitimcilerin yeteneklerini geliştirmek için çeşitli kurslar sunmaktadır. Dijital eğitim ve dil programları, uluslararası iletişimi ve işbirliğini güçlendirmek için kullanılmaktadır. Bu sayede, KKTC, eğitim diplomasisi aracılığıyla kültürel ve akademik ilişkilerini geliştirmeye yönelik çabalarını sürdürmektedir. Makalede, KKTC'nin eğitim diplomasisi stratejileri ve uygulamaları detaylandırılacak ve bu stratejilerin Türk Devletleri ile ilişkiler üzerindeki etkileri analiz edilecektir. Özellikle, akademik projeler ve kültürel etkinlikler gibi faaliyetlerin, KKTC'nin yumuşak güç kapasitesini nasıl artırdığına

²⁷ Dr., Kıbrıs Türk Stratejik Araştırmalar ve Düşünce Merkezi, ozkulharac@gmail.com

odaklanılacaktır. Ayrıca, bu stratejilerin başarıları ve karşılaşılan zorluklar da ele alınarak, gelecekteki eğitim diplomasisi politikaları için öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler/Key words: *Eğitim, Yumuşak Güç, Eğitim Diplomasisi, Türk Devletleri, Uluslararası İşbirliği*

HIGHER EDUCATION IN UZBEKISTAN: REFORMS AND PRACTICES

Ozoda NISHANOVA²⁸,

ABSTRACT

This article aims to critically examine the significant role of education in national development, its importance in individual lives, and its contribution to societal cohesion. Education serves a multitude of essential functions, including the enhancement of knowledge and skills, the development of critical thinking abilities, and the facilitation of active participation in social and economic activities. Furthermore, it stimulates economic, social, and cultural advancement, preserves and enriches cultural heritage, and fosters national pride and unity. The article underscores education's role in the spiritual, intellectual, and social enrichment of individuals. Through education, individuals acquire diverse knowledge and skills, enabling them to think independently, address challenges, and engage in lifelong learning. These competencies are instrumental in securing employment, identifying one's place within society, and achieving personal success. Additionally, education cultivates essential social skills, such as the ability to build interpersonal relationships, collaborate effectively within teams, negotiate successfully, and communicate clearly. It also instills moral principles and nurtures values such as humanity, truth, justice, and love. These values empower individuals to find meaning in their lives, assist others, and engage in altruistic actions. Thus, the multifaceted role of education extends beyond mere knowledge transmission, encompassing the holistic development of individuals and the betterment of society as a whole.

Education serves as a unifying force for humanity by establishing a common language, shared purposes, and collective values that bind individuals together. It provides a platform for individuals to acquire knowledge about global issues, history, culture, science, and technology, thereby fostering closer connections among people, expanding their worldviews, and diminishing distinctions between diverse groups. Moreover, education cultivates respect and tolerance for various cultures, religions, and nationalities, thereby mitigating conflicts and promoting peace and cooperation. It enables individuals to recognize and pursue common objectives such as peace, justice, progress, and stability. Achieving these goals necessitates collaboration, mutual support, and unity among individuals.

Furthermore, education instills a sense of social responsibility, motivating individuals to contribute to societal development, address challenges, and assist others. In this way, education not only enhances individual knowledge and skills but also empowers people to actively participate in and improve their communities, thereby reinforcing the interconnectedness of humanity.

The central focus of this article is on the reforms taking place within Uzbekistan's higher education system. These reforms aim to align the educational framework with global standards, enhance educational quality, and produce specialists who meet the evolving demands of the economy. The article explores key reform directions, specifically addressing critical areas such as the modernization of educational curricula, the introduction of new academic disciplines, the enhancement of teaching methodologies, the increased autonomy of higher education institutions, financial support

---

²⁸ Doç.Dr., Tashkent Institute of Management and Economics, Faculty of Humanities, Education and Social Sciences, Social And Humanitarian Sciences Department, ozoda.estetika@mail.ru

mechanisms, and strategies for international integration. By examining these components, the article highlights the comprehensive approach undertaken to transform Uzbekistan's higher education landscape.

Uzbek ethno-culture is replete with ethnopedagogical concepts focused on the training and education of youth, as well as the cultivation of high moral values. This rich heritage is not solely derived from folk creativity and artistic expression; it also encompasses the contributions of esteemed scholars, Sufi thinkers, poets, and mentors—individuals who contemplated the future of their people and their children. Consequently, the diversity, richness, and depth of cultural and educational ideas embedded in Uzbekistan's ethnopedagogical heritage are evident throughout the country.

Keywords: *Higher education, Eforms, Uzbekistan, Quality, Values*

FELSEFİ ANALİZİN VE ETİK KATEGORİLERİN NESNESİ İNSANDIR

Nishonova NODİRA²⁹,

ÖZET

Felsefe tarihinde insana ilişkin öğretilerde biyolojicilik, sosyolojizm, psikolojizm gibi yönelimler ortaya çıkmıştır. Biyolojicilik, kişinin doğal-biyolojik özelliklerine, sosyolojizm kişinin sosyal özelliklerine, psikolojizm ise manevi, manevi ve psikolojik özelliklerine tek taraflı bir yaklaşıma dayanıyordu. İnsanlar birey olarak doğmazlar, toplum içinde birey olarak şekillenir ve gelişirler. Çünkü insanın toplumsal nitelikleri ve erdemleri nesilden nesile aktarılmaz. İnsan doğduğunda toplum, siyasal sistem, kültür, üretim, aile, kitle iletişim araçları, ideoloji gibi toplumsal yapılar vardır.

İnsan, eğitim, çalışma, iletişim sürecinde toplumsal deneyim, bilgi, çeşitli ilişkiler, ahlaki standartlar, siyasi fikir, ulusal ideoloji gibi faktörlerin etkisi altında yaşar, bunları özümser ve bu süreçte sosyalleşir, yani sosyalleşir. kişi olarak oluşur. Bunun sonucunda insanda yeni erdemler ve nitelikler ortaya çıkar.

İnsan, güçlü inançlara, fikirlere ve insani vasıflara sahip, Vatan, millet duygusunu yaşayan, çağın özelliklerini ifade eden kişidir. Toplum, gelişimi sırasında ortaya çıkan sorunları çözmek için bireyin belirli tarihsel kalıplarını yaratır. Değişen her tarihsel durumda bireyin özüne ve anlamına dair yeni bir anlayışa ihtiyaç vardır. Hırs, saldırganlık ve diğer kişilik biçimleri günümüz edebiyatına da yansıyor.

Pek çok düşünür ve bilim insanı insan olgusunun özünü, doğasını, yerini ve işlevini anlamaya çalışmıştır. Bu konular farklı felsefi öğretilerde farklı şekilde yorumlanmaktadır. Aşağıda, yeni çağda insan sorununun analizi, insanın özünün bilimsel öğretilerde yorumlanması ve özellikle insanın toplumsal ilişkilerin ürünü ve yaratıcısı olarak yeri de dahil olmak üzere felsefe tarihinde insan sorunu ele alınmaktadır. dikkate alınan.

İnsan davranışının genel yönünü gösteren birçok ahlaki standardın temelini oluşturur. Ustoz Abdulla Sher, irade özgürlüğünü şu şekilde tanımlıyor: "İrade özgürlüğü öncelikle özgür iradenin üç aşamada ortaya çıkmasıyla ilgilidir. İlk aşama, yalnızca birinin seçilip eyleme dönüştürülebileceği belirli arzuların doğuşudur. İkinci aşamada bu arzular birbirini tutar, eşit konuma getirir ve bu da seçim yoluyla tek bir kararda durmayı mümkün kılar. Üçüncü aşama, seçilen arzunun uygun fiziksel eyleme geçişiyle belirlenir.

Özgürlük konusuna gelince, belli bir takdir yetkisine verilen özgürlüğün ancak seçimin başlangıcında ve seçim sürecinde var olduğunu söylemek gerekir. Seçim süreci sona erdiği anda, yani iki şeyden birini seçtiğiniz anda, size tanınan özgürlüğün yetkisi de sona erer: Bir seçim yaptınız, ondan özgür değilsiniz, artık seçiminize göre hareket etmeye başlamalısınız. Dolayısıyla özgür irade, yalnızca seçilen iki şey arasında düşünülürken ortaya çıkan bir olgudur. Dolayısıyla kişi hayatı boyunca sürekli olarak ahlaki seçim sorunuyla karşı karşıya kalır ve ona yalnızca ahlaki eğitim doğru seçimi yapma fırsatı verir.

Anahtar Kelimeler: Adalet Gelenek Ahlak Bilgi Vatan

²⁹ Prof. Dr., Taşkent Devlet Teknik Üniversitesi, nishonovanodiraxon67@gmail.com

KKTC’de ORTA ÖĞRETİM DÜZEYİNDE FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİME YÖNELİK ÖĞRETMEN TUTUMLARININ BELİRLENMESİ

Nevruz LATİF AKPINAR³⁰, Hülya ŐENOL³¹, Serdal IŐIKTAŐ³²,

ÖZET

Öğrenci farklılıklarına cevap verme çabası olarak da adlandırabileceğimiz farklılaştırılmış öğretim gerçek anlamda sınıfta çocuklara fırsat eŐitliđinin sağlanmasında reddedilemez bir gerçek olarak karŐımıza çıkmaktadır. Bu noktada farklılaştırılmış öğretim aynı sınıfta bulunan farklı becerilerdeki öğrencilerin tümüne hitap edebilmek için planlanmış özel bir eğitimidir. Yaygın kanının aksine farklılaştırılmış öğretim yalnızca ortalamanın altında kalan öğrencilere destek sağlamak amacı ile değil ortalamanın üzerinde olan öğrenciler için de kendi kapasitelerine uygun hedeflere ulaŐabilmelerinin yolu, her öğrencinin gelişimini en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan bir stratejidir.

Genel eğitim sınıflarında tam anlamıyla farklılaŐtırılmanın uygulanması için öğretmenin fazladan zaman harcaması ve yönetici desteği ile birlikte profesyonel gelişim kaynaklarına sahip olması gerekmektedir. Farklılaştırılmış öğretiminin önünü açmada kilit nokta olarak öğretmenin yeterli bilgi ve becerilerle donatılması ve yönetici desteğini alması gösterilebilir. Zira öğretmenin karŐılaŐacağı en önemli sınırlayıcı kendisini duruma adapte etmede gerekli rol model, kaynak, eğitim gibi imkanlara erişimidir. Öğretmen hem gerekli eğitimi alıp hem de gerekli donanıma sahip olduğunda verimli bir şekilde bireyselleŐtirilmıŐ (farklılaştırılmış) öğretimi uygulayabilmektedir.

Farklılaştırılmış öğretim kuramsal olarak Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarŐisine, ki buna göre öğrencilerin gereksinimleri karŐılandığı zaman öğrenmelerin gerçekleşeceğini kabul eder, ve Gardner’in çoklu zeka kuramına dayandırılabilir. Bu temeller sayesinde de öğrenci motivasyonunu artırır, öğrenme başarısını artırır, özerklik kazanmayı sağlar.

Günümüz şartlarındaki önemi yukarıda açıkça belirtilen farklılaştırılmış öğretimin bu araştırma ile KKTC’de orta eğitim seviyesindeki öğretmen öz yeterlilikleri ve görüşlerinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla “farklılaştırılmış öğretim öz yeterlilik ölçeği” ile “farklılaştırılmış öğretime ilişkin öğretmen görüşleri ölçeği” kullanılarak oluşturulmuş bir anket formu ile bilgilerin toplanması hedeflenmektedir. Veriler seçkisiz örneklem yoluyla ve gönüllülük esasına dayanarak KKTC’de bulunan MEB’e bağlı orta öğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerden elde edilecektir.

Sırasıyla ölçeklerin güvenilirlik analizi için Cronbach’s alpha katsayısı 0,855 ve 0.951 olarak bulunmuştur. Ardından verilerin Kolmogrov Smirnov ve Shapiro-Wilk analizleri ile çarpıklık basıklık değerleri hesaplanarak verilerin normal dağıldığı görülmüştür. Daha sonra verilerin değerlendirilmesi amacıyla SPSS programı aracılığıyla uygun testler kullanılarak gerek sosyodemografik anlamda gerekse ilgili ölçekler bazında analizler gerçekleştirilmiŐtir. İlgili sonuçlar sunumun devamında verilecektir.

Anahtar Kelimeler/Key words: Farklılaştırılmış öğretim; KKTC; Orta eğitim; Öğretmen; Öz-yeterlilik

³⁰ DİĞER, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, KKTC, nevruz83@hotmail.com

³¹ Doç.Dr., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzelyurt,

³² Doç.Dr., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, KKTC,

KKTC'DE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ARASINDA DİJİTAL ŞİDDET, SİBER ZORBALIK VE TELEFON BAĞİMLİLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Tutku KARAÖZ³³, Leyla ILGAZ³⁴, Hülya ŐENOL³⁵,

ÖZET

Bu çalışma, siber zorbalık ve telefon bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmadır. Literatürdeki çalıŐmalardan farklı olarak bu çalışma üniversite öğrencilerine ve farklı uyruklu, kültürden insanlara uygulanmıŐtır Araştırmaya KKTC'de yer alan 5 üniversitede yer alan hazırlık ve birinci sınıfta okuyan 380 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcılardan Google Ankette bulunan Siber Zorbalık Ölçeği ve Telefon Bağımlılığı Ölçeği doldurmaları istenmiŐtir. Bu araştırmada; nicel araştırma modeli ve buna bağlı ilişkisel tarama modeli ile basit rastgele örnekleme tipi kullanılmıştır. İki ölçek için soruların güvenilirlik analizi için Cronbach alfa sayısı 0.928 olarak hesaplanmıştır. Bu da güvenilirliğin yüksek olduğunu göstermektedir. Araştırmanın bulgularına göre, siber zorbalık ve telefon bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını kontrol etmek için Kolmogrov Smirnov testi yapılmıştır ve dağılımın normal olduğu görölmüŐtür. Ayrıca deĐiŐkenin basıklık ve çarpıklık değerleri +1.5 ile -1.5 arasında olup deĐiŐkenin normal dağılıma sahip olduğu varsayılmıŐ ve analizlerde parametrik analizler uygulanmıŐtır. Bu bulgu, siber zorbalık ve telefon bağımlılığının birbiriyle ilişkili iki kavram olduğunu göstermektedir. Araştırmanın bir diğer bulgusu, siber zorbalık ve telefon bağımlılığının cinsiyete göre farklılaŐtıĐıdır. Kadınların siber zorbalık ve telefon bağımlılığı puanları, erkeklerin puanlarından daha yüksektir. Bu bulgu, kadınların siber zorbalık ve telefon bağımlılığına daha yatkın olabileceğini düşündürmektedir. Araştırmanın bir diğer bulgusu, siber zorbalık ve telefon bağımlılığının uyuğa göre farklılaŐtıĐıdır. KKTC katılımcıların siber zorbalık ve telefon bağımlılığı puanları, Türkiye vatandaŐı olan katılımcıların puanlarından daha yüksektir. Bu bulgu, Kıbrıs kültürünün siber zorbalık ve telefon bağımlılığına daha yatkın olabileceğini düşündürmektedir. Araştırma sonucunda, siber zorbalık ve telefon bağımlılığı konusunda farkındalık yaratmanın önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle, okullarda, ailelerde ve toplumda siber zorbalık ve telefon bağımlılığı konusunda eğitim ve farkındalık çalışmaları yapılması önerilmektedir. Millî EĞitim Bakanlığının araştırma sonuçlarına göre, öğrencileri bilinçlendirmek ve sorunları önlemek adına siber zorbalık ve telefon bağımlılığı ile ilgili seminer ve atölye çalışmaları düzenlemesinin öğrencilerde farkındalık kazandıracadı düşünölmektedir.

Anahtar Kelimeler: AlĐı, İlişkisel tarama, Nicel araştırma, Siber zorbalık, Telefon bağımlılığı

³³ Uzman, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, KKTC, tutkuphysics@gmail.com

³⁴ Uzman, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, KKTC, ilgaz.leyla94@gmail.com

³⁵ Doç.Dr., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, KKTC, hulya.senol@kstu.edu.tr

SOCIAL AND EMOTIONAL HARMONIOUS TEACHING IN EDUCATION

Dilorom SHEROVA³⁶, Dilorom SHEROVA³⁷, Dilorom SHEROVA³⁸,

ABSTRACT

Social and Emotional Harmonious Teaching stands as one of the most significant approaches in modern education. This method not only bolsters academic performance but also cultivates essential social and emotional skills in a balanced manner. It nurtures students intellectually, equipping them for active and meaningful participation in various social settings. Through this approach, students gain a profound understanding of emotional intelligence, learning to face life's challenges with resilience and balance.

The primary objective of Social and Emotional Harmonious Teaching is to foster the emotional and social well-being of students. This approach is structured around five key components, each aimed at teaching students to navigate different situations with harmony and balance:

- **Self-Awareness:** Encourages students to identify and appropriately manage their emotions, allowing them to maintain emotional balance and self-control.
- **Self-Management:** Instills self-regulation, enabling students to calmly handle stress and difficulties, reinforcing their resilience and promoting inner stability.
- **Social Awareness:** Sharpens students' ability to empathize with others, fostering respect and understanding—key elements for building strong, harmonious relationships.
- **Relationship Skills:** Enhances effective communication, guiding students in resolving differing viewpoints and fostering collaboration, a vital skill in today's interconnected job market.
- **Responsible Decision-Making:** Guides students in making ethical, informed decisions by anticipating the consequences of their actions, creating a balance between personal and societal outcomes.

Research underscores that students exposed to Social and Emotional Harmonious Teaching not only excel academically but also thrive in social environments, collaborating effectively and making thoughtful, balanced decisions. This method offers considerable advantages in both personal and professional development. Students shaped by this approach become adept at solving complex problems, a crucial skill for maintaining future success and balance.

Teachers undergo specialized training to proficiently integrate Social and Emotional Harmonious Teaching into the curriculum. This training equips them with the tools to support students' emotional and social development, closely monitoring progress to foster academic success and overall well-being.

---

³⁶ Öğretmen, Tashkent Institute of Management and Economics, Faculty of Humanities, Education, and Social Sciences, Department of Social and Humanitarian Sciences, dilmi20122018@mail.com

³⁷ Öğretim Görevlisi, "Tashkent Institute Of Management And Economics, Faculty Of 'Humanities, Education, And Social Sciences,' Department Of 'Social And Humanitarian Sciences.', dilmi20122019@gmail.com

³⁸ Öğretmen, Tashkent Institute of Management And Economics, Faculty of Humanities, Education, And Social Sciences, Department of Social And Humanitarian Sciences.,

Students who learn through Social and Emotional Harmonious Teaching develop deeper knowledge, sharpen their focus, and enhance stress management and memory skills, promoting balanced personal growth. Such students are more productive, energetic, and mature, both academically and professionally. These programs not only facilitate academic achievement but also nurture balanced growth in all areas of life, preparing students to thrive in the 21st century with the emotional and social skills they need.

Keywords: *Balance, Emotional, Empathy, Harmony, Resilience, Self-awareness*

KIRGIZ CUMHURİYETİ'NİN YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMLARINDA EĞİTİMİN GELİŞMESİYLE İLGİLİ SORUNLAR VE BEKLENTİLER

Azize KARBKOVA³⁹,

ABSTRACT

Система образования Кыргызстана с приобретением независимости проходит путь значительных и разнонаправленных преобразований: вносятся изменения в содержание, структуру и формы образования, развиваются процессы по обеспечению качества образования. В образовании активно продвигается широкое и повсеместное применение цифровых технологий. Государственная политика в области развития человеческих ресурсов поддерживает внедрение и совершенствование национальной системы квалификаций, которая строится вокруг решения реальных жизненных проблем и вызовов. Системные преобразования в Кыргызской Республике в различных сферах деятельности определяют трансформационные процессы и в системе высшего образования. Последовательно реализуется модернизационная образовательная политика, направленная на новые результаты и качество высшего образования.

В процессе реформирования усилия направляются на повышение качества образования, его доступности и внедрение в мировое образовательное пространство. Повышение уровня развития социально-личностных компетенций и профессиональных навыков становится одним из ключевых факторов развития страны. Для решения задач по подготовке выпускников, способных адаптироваться к стремительно меняющимся внешним условиям, а также для обеспечения формирования содержания образования, придерживаясь всех принципов обеспечения качества Министерством образования и науки Кыргызской Республики ведутся работы по реализации ряда проектов по модернизации системы образования.

В системе высшего профессионального образования на данном этапе ведутся реформы по трем основным направлениям: интеграция образования, науки, инноваций и производства; интернационализация высшего профессионального образования; расширение автономии вузов для повышения академического и финансового потенциала, что позволит создать условия для саморегулирования и самофинансирования вузов, а также обеспечит развитие многообразия, вариативности образовательных программ, которая приведет к целенаправленной ориентации системы высшего профессионального образования на спрос не только со стороны государства, но и со стороны личности, различных социальных и профессиональных групп, рыночной экономики, регионов и т.д. Таким образом, появится возможность подготовки для рынка специалистов новой формации, на стыке «областей» («Цифровая агрономия», «Цифровая экономика», «Цифровой менеджмент в государственном управлении» и т.д.).

Кроме того, реформа высшего профессионального образования по указанным направлениям даст возможность создать широкие, цивилизованные рынки образовательных услуг, их экспорта и импорта; оптимизировать сети вузов на основе жизненных потребностей, создать и

³⁹ Prof. Dr., B. Osmonov'un Adını Taşıyan Celal-Abad Devlet Üniversitesi, aziza-karbekova@mail.ru

развить на базе этих потребностей новые виды образования и типы вузов (исследовательских и прикладных).

Несомненно, проводимые реформы должны привести к высокому рейтингу вузов Кыргызской Республики на международном рынке образовательных услуг, повысить эффективность вклада вуза в реализацию социально-экономической политики страны, обеспечить признание квалификаций и конкурентоспособность выпускников на международном рынке труда.

Keywords: *Sorunlar, eğitim, eğitim kurumları, bakış açısı, strateji*

THE MODERN IMAGE OF A COMPETENT, PROFESSIONAL PRIMARY CLASS TEACHER/YETKİLİ, PROFESYONEL BİR İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENİNİN MODERN İMAJI

Ainur TURSUNBAYEVA⁴⁰, Guldana TOTIKOVA⁴¹,

ABSTRACT

In the modern education system, the role of a primary school teacher has evolved significantly, requiring a range of competencies beyond traditional teaching methods. Today, a primary school teacher is not just a source of knowledge but also a mentor, guide, and leader who plays a crucial role in shaping students' emotional, social, and intellectual development. The integration of innovative teaching methods, such as project-based learning, collaborative work, and digital literacy, is essential for creating an engaging learning environment that fosters creativity and critical thinking. Teachers are now expected to be proficient in modern educational technologies, which enhance students' understanding through interactive tools and resources. Emotional intelligence has become a key component of effective teaching, as teachers must understand and respond to the emotional needs of each student, fostering a supportive and empathetic classroom atmosphere. Additionally, the multicultural and multilingual nature of 21st-century classrooms requires teachers to develop intercultural competence, embracing diversity and promoting tolerance among students. Continuous professional development is indispensable for teachers to stay updated with new educational standards, pedagogical innovations, and societal changes. Attending training, workshops, and educational seminars, as well as engaging in self-directed learning, allows teachers to enhance their pedagogical practices and adapt to the evolving demands of education. Ultimately, the modern primary school teacher is a lifelong learner, whose professional competence, emotional intelligence, and leadership skills combine to create an inclusive, supportive, and innovative learning environment. By preparing students not only academically but also emotionally and socially, these teachers contribute significantly to the development of well-rounded individuals capable of meeting the challenges of the modern world.

ÖZET

Günümüz eğitim sisteminde ilkökul öğretmenlerinin rolü geleneksel öğretim yöntemlerinin ötesine geçerek önemli ölçüde evrilmiştir. Modern bir ilkökul öğretmeni sadece bilgi kaynağı değil, aynı zamanda öğrencilerin duygusal, sosyal ve zihinsel gelişimlerini şekillendiren bir mentor, rehber ve liderdir. Yenilikçi öğretim yöntemlerinin entegrasyonu, proje tabanlı öğrenme, işbirlikçi çalışma ve dijital okuryazarlık gibi yöntemlerle, öğretmenler yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini teşvik eden ilgi çekici öğrenme ortamları oluştururlar. Öğretmenlerin ayrıca, öğrencilerin anlamalarını artırmak için etkileşimli araçlar ve kaynaklar sunan modern eğitim teknolojilerine hakim olması gerekmektedir. Duygusal zekâ, etkili öğretimin temel unsurlarından biridir, çünkü öğretmenler her öğrencinin duygusal ihtiyaçlarını anlamalı ve bu ihtiyaçlara yanıt verebilmelidir, böylece destekleyici ve empatik bir öğrenme atmosferi sağlarlar. 21. yüzyıl sınıfının çok kültürlü ve çok dilli gereksinimleri,

⁴⁰ Öğretim Görevlisi, Central Asian Innovation University, t_ainur81@mail.ru

⁴¹ Dr., Central Asian Innovation University,

öğretmenlerin çeşitliliği kucaklamasını ve öğrenciler arasında hoşgörüyü teşvik etmesini gerektiren kültürlerarası yeterliliklerini geliştirmelerini zorunlu kılar. Sürekli mesleki gelişim, öğretmenlerin yeni eğitim standartları, pedagojik yenilikler ve sosyal değişikliklerle güncel kalabilmesi için vazgeçilmezdir. Öğretmenler eğitim seminerlerine, atölye çalışmalarına ve mesleki gelişim programlarına katılarak ve öz-yönelimli öğrenme süreçleriyle pedagojik uygulamalarını geliştirebilirler. Sonuç olarak, modern sınıf öğretmeni, sürekli öğrenen bir birey olarak, mesleki yeterlilik, duygusal zekâ ve liderlik becerilerini birleştirerek kapsayıcı, destekleyici ve yenilikçi bir öğrenme ortamı oluşturur. Bu öğretmenler, öğrencilere yalnızca akademik olarak değil, duygusal ve sosyal olarak da rehberlik ederek, onları modern dünyanın zorluklarına hazırlamada büyük bir katkı sağlar.

Key words/ Anahtar Kelimeler: *Digital literacy, Emotional intelligence, Innovative teaching methods, Primary school teacher, Professional competence/ Dijital okuryazarlık, Duygusal zeka, İlkokul öğretmeni, Mesleki yeterlilik, Yenilikçi öğretim yöntemleri.*

MAIN DIRECTIONS OF ONOMASTIC RESEARCH AT THE BEGINNING OF THE CENTURY

Bikamal TOKTAGUL⁴²,

ABSTRACT

This article discusses the role of the translation of the Kazakh alphabet into Latin graphics in correcting difficulties in accurate representation and writing of sounds. By adopting the Latin alphabet, the goal is to solve problems in writing Foreign terms and onomastic units that have entered the Kazakh language, while preserving the phonetic features of the language. Also, the need to standardize the spelling of anthroponyms and toponyms. It was decided to replace the Cyrillic script, which has been used for almost a century, with Latin-based letters. The Kazakh alphabet, based on Cyrillic letters, did not allow the National sounds of the people to sound freely. The principle of marking two sounds with one letter appeared. A new rule appeared that the same letter continues to be both vowel and consonant. In connection with this, difficult-to-spell words appeared in our language, the use of one term and several writing patterns of onims was mixed, and the sequence in the spelling of words was lost. One of the tasks facing modern Kazakh onomastics is to sort out the gaps in writing in our language in the process of replacing this alphabet. Each onimic unit must be given according to its content. Especially in the consistent spelling of new linguistic phenomena, the principles to be followed should be clear and clear.

Onomastics, as a science, plays a huge role in the life of the human race, although it is a branch of linguistics. Onim units are directly related to the history, social, political and economic life of each ethnic group. In the process of determining the personality of the human race, its names (anthroponyms) have a special place. After the birth of a person, he is given a name and officially registered as a member of society.

The author focuses on the historical, social, political, cultural aspects of onomastics and advocates the restoration of the original forms of Kazakh names and place names. It also studies international experience, in particular the legal regulation and standardization of anthroponyms and toponyms in developed countries. This work highlights the importance of preserving the traditional Kazakh naming system, which is consistent with national identity, and establishes the necessary steps to restore historical place names and ensure consistency in their writing.

The current position is that names should be written as in the original and pronounced, flexing the pronunciation with the sounds in the language. Standardization work on toponyms is also lame. The fact that the same name given to a geographical object is spelled differently in different parts of the country reduces the interest of the local population in names. To avoid such shortcomings, a national standard for geographical names should be developed in the country. It is not a reference or a manual, but a standard developed at the state level, in connection with which it is necessary to ensure that toponyms in the country are correctly written in Kazakh and transmitted in foreign languages.

---

⁴² Doç.Dr., Central Asian Innovational University, Pedagogy And Languages Faculty, Languages And Literature Department, bikamal.toktagul54@mail.ru

As a result, there was damage to the articulation structure of the population, which negatively affected the development of the sound resource potential of the folk language. Words and terms that came from abroad entered through the rules of the donor language. The updated educational program also includes a department for teaching onomastics in classrooms. There are many activities to be done to make the most of this initiative. In this regard, the use of foreign experience is not superfluous.

Keywords: *Onomastics, Anthroponyms, Toponyms, Orthography, Terms, Transliteration, Historical names, Standardization, Restoration, Language policy*

FORMATION OF EDUCATION OF STUDENTS WITH KAZAKH PEOPLE'S TREASURY

Gulnur BELGIBAYEVA⁴³,

ABSTRACT

The article discusses the role and importance of Kazakh folk tales in the formation of moral education of students. If we study the educational problems of folk pedagogy of the Kazakh people, we will study them on folk works. As a rule, folk tales are important for the formation of childhood and self-awareness. One of the most ancient types of ancient Kazakh folklore, formed in ancient times, is the genre of fairy tales. The great heritage of our people, which has been passed down from generation to generation since ancient times. In fact, this genre has not disappeared even in our time, and its meaning is inextricably linked with fairy tales. Because the geniuses of that time enjoyed great authority among the people. Successful performances of fairy tales prove that the Kazakh people have a high memory. At the same time, the fairy tales of our people, his clever poetry, added a new history to the fairy tales. When considering the problem of education of folk pedagogy of the Kazakh people, we consider it starting with folk works. And in the process of teaching music lessons, there are many rational points of using fairy tales. In general, folk tales are of great importance in the formation of a child's worldview and consciousness. One of the oldest genres in Kazakh folklore, which was formed in ancient times and has been developing since then, is the genre of fairy tales. Fairy tales are the spiritual heritage of our people, which has its roots in ancient times, but has been transmitted orally from generation to generation. The fact that this genre reaches our time with its value, without breaking the cream, is closely connected with storytellers. Because the geniuses of that time enjoyed great authority among the people. The masterful performance of fairy tales proves the high memory of the Kazakh people. At the same time, fairy-tale representatives of our people, who have a great poetic talent, created a new and supplemented the fairy-tale plot. In fact, the fairy tales reflect the faith and dreams of the Kazakh people in the future, imagination, wisdom, centuries-old experience of life. There are many types of fairy tales. However, no matter what type you take, it has a great influence on the formation of behavior and will, strengthening the child's speed of thought and imagination. It seems that it is for this reason that in the process of teaching a fairy tale in music lessons, it is better to take into account its genre specificity and pay special attention to its educational purpose. And in the primary grades of secondary schools, work should be carried out aimed at the formation and development of an active cognitive attitude to being in the child. It is known that the only way to raise a child and instill a cognitive attitude to being is in the cognitive literature. And at present, one of the requirements for teaching is to show the realities of life and surrounding phenomena to children through the works of folklore, thereby developing the child's thinking and imagination, aesthetic and moral feelings, increasing in them respect for folk art and hard work.

Keywords: *fairy-tale, educational, moral, oral, pedagogy, elementary, science*

---

⁴³ Öğretmen, Shymkent University, Faculty of Pedagogical Sciences, Department of Philology, Shymkent, gulnurbelgibaeva@mail.ru

RELEVANCE OF GAME METHODS IN THE MODERN LEARNING SYSTEM

Ongarkul KOBLANOVA⁴⁴,

ABSTRACT

The problem of protecting the younger generation from danger arose simultaneously with the emergence of mankind. Initially, people were threatened by dangerous natural phenomena, representatives of the biological world. Over time, threats began to appear, which the person himself created. The safety of children's life is a serious problem of our time due to the increase in the number of dangerous situations for students.

At school, each teacher is looking for types of classes that ensure the active participation of each student in the lesson, increase the prestige of knowledge and personal responsibility of students for the results of educational work. These tasks are solved very well through various pedagogical technologies. Currently, the search for new forms and methods for studying the basics of life safety is not only a natural phenomenon, but also necessary. This is due to the fact that the modern education system is aimed at the comprehensive development of the student's personality, and the use of various forms of work should be aimed at achieving this goal.

In the context of the humanization of education, the existing theory and technology of mass education should be aimed at the formation of a strong personality capable of living, working in a constantly changing world, boldly developing his own strategy of behavior, realizing moral choices and responsibility.

A special place in the school is occupied by such types of classes that ensure the active participation of each student in the lesson, increase the prestige of Education, personal responsibility of students for the results of educational work.

These tasks can be successfully solved using the technology of Game learning methods. The technology of Game teaching methods is aimed at teaching schoolchildren to understand the motives of learning, their behavior in the game, in life.

The game form of the lesson is a means of stimulating students in the learning process. All game types of training allow you to use the levels of knowledge acquisition. Students are interested in learning in the game, since it is in this form that the information they receive is perceived as accessible and their interest in studying the subject increases.

Use of different gaming technologies:

- logical thinking,
- promotes the development of cognitive interests;
- learns to generalize, classify, reason, develop attention, focus on the environment;
- trains patience in achieving goals.

---

⁴⁴ Doç.Dr., Shymkent University, Faculty of Natural Sciences and Humanities, Department Of Natural Sciences, Shymkent, koblanova.o.n@mail.ru

The purpose of the study is a theoretical study of the features of Game teaching methods in the lessons and their application in practice.

The set goal:

1. study of literary sources on the use of Game teaching methods in lessons.
2. development of methodological recommendations on the use of Game methods in classes.

Research methods:

- collection and analysis of theoretical literature on the research problem;
- synthesis;
- comparison;
- generalization;
- design;
- pedagogical experiment;
- critical analysis.

The theoretical basis of the study was the results of research by domestic and foreign scientists in the field of security problems, domestic and foreign research in the field of education, as well as methodological developments of practicing teachers.

Keywords: *the younger generation, the complex problem of modernity, personal responsibility, modern education system, active participation in classes.*

THE EFFECT OF MUSICAL SOUNDS ON THE HUMANS PSYCHE

Gulchekhra KURBANOVA⁴⁵,

ABSTRACT

Music gradually affects the human psyche and creates specific changes in the body. The central nervous system, other organs and organs descend from the abdominal cavity, come to their senses and work in rhythm. Depending on the tone of some melodies, that is, the meaning, a person instinctively plunges into the world of thoughts and emotions. There are melodies that add strength to a person and lighten his problems. At the same time, the strength of the influence of music also depends on the tuning of the instrument, on the general situation, on the ability of the musician to play his instrument. Aristotle (4th century BC) also considered music as a means of harmonizing the individual with social life. Aristotle developed the doctrine of mimesis, which revealed the inner world of a person and ways to influence him through art. In the theory of mimesis, the concept of "catharsis" was developed. According to him, ancient Greek tragedies cleared the mind of the spectator from the pains of illness. In the process of deep experiences, a person is spiritually purified, his heart rises from its specificity, its uniqueness to its generality. Aristotle described in detail the musical scales that change the psyche. Music in one scale evokes compassion and tenderness, while in another it can cause nervousness or excitement. Listening to a great performance, we experience feelings of pleasure, joy, inspiration, or, as the Greeks say, "catharsis" - the process of internal, spiritual purification and renewal. The influence of the sounds of music on the human psyche was also of interest to Abu Nasr al-Farabi and Abu Ali ibn Sina. German musicologist I. Matteson thought deeply about the powerful influence of music. Doctors from Eastern and Western countries, who are well aware that music evokes positive feelings, emotions and experiences in a person, have conducted many experiments on its use as a remedy.

Anahtar Kelimeler/Key words: *Psychology, music psyche*

---

⁴⁵ Prof. Dr., Kurbanova Gulchekhra Abdullaevna Head of The Department of Practice of the State Conservatory of Uzbekistan, Associate Professor of The Department of Music Pedagogy, Candidate of Psychological Sciences, Academician of the Academy of Sciences Turan, Gulchekhra.qurbonova@mail.ru

UTILIZING INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR EFFECTIVE TEACHING IN "PHILOSOPHY OF LIFE"

Рузматова МИРАХРАРОВА⁴⁶,

ABSTRACT

To maintain the peace, stability, and atmosphere of kindness in our country, to value independence, and to foster a sense of courage for national development while safeguarding against dangers and threats, the teaching of humanitarian and socio-philosophical sciences must be grounded in a carefully structured system. The urgency of our present circumstances demands a significant enhancement of their effectiveness. Thus, it is crucial to implement this process by establishing clear and precise goals and objectives. To implement these tasks effectively, it is essential to draw upon the latest advancements in humanitarian and socio-philosophical sciences and scientific innovations, grounded in principles of rigorous theoretical study, content enrichment, and continuous improvement. The goal is to elevate the current state to fully align with the demands of ongoing reforms. The success of this system relies on the quality of subject education, the integration across disciplines, the development of students as both "objects and subjects of continuous education," and the efficient organization of the educational process aimed at enhancing their critical thinking skills.

From this point of view, it is important to enrich the worldview of today's youth, instill in them a sense of loyalty to the Motherland, a sense of commitment to its development, the formation of national pride, to make them mature in the spirit of national and universal values, to make independent decisions that can respond to the sharp intellectual and spiritual competition of the present time. Educating highly qualified specialists who are able to do this remains one of the important tasks facing the humanities and socio-philosophical sciences taught in the higher education system.

These works will be continued in the future. Ensuring unity and consistency in the teaching of subjects, improving textbooks and study guides, reflecting in them the innovations in the field of science, highlighting current and future tasks, independent education, advanced pedagogical and possibilities of wide use of modern information and communication technologies are taken into account. Studying and comparative analysis of national and foreign experiences in the teaching of humanities and socio-philosophical sciences, improving model curricula of sciences and creating and promoting lecture texts, new generation educational literature, electronic literature based on them. Phased introduction to the learning process is being carried out.

Keywords: *"Philosophy of life"; History of philosophy; Humanitarian sciences; Pedagogical technologies; Philosophy of F.Nietzsche.*

---

⁴⁶ Prof. Dr., Alfraganus University, gulnoz68@mail.ru

JADİD ALLOMALARIN GENÇLERİN MORALİNİ YÜKSELTMEDEKİ ROLÜ

Babajanova DİLORAM⁴⁷,

ÖZET

Bu makale, Özbek halkının yüzyıllardır dört gözle beklediği bağımsızlığın 33. yıl dönümü kutlamalarını ve son yıllarda, özellikle son yedi ila sekiz yılda ekonomi, siyaset, kültür alanında her dakikanın geçtiği bu dönemde sonuçların nasıl elde edildiğini ayrıntılarıyla anlatıyor yıllara eşittir. Yeni Özbekistan'da, ataların mirasının derinlemesine incelenmesi, tarih halkından çıkan bu halk halkının kaderine ayak uyduran aydınlanmış büyükbabalar, her şeyden önce büyük siyoslar konusuna özel önem verilmektedir. Özbek halkının tarihinin karmaşık anlarında, aydınlanma meşalesini yükselten allomaların, genel olarak cedidizm hareketinin, aydınlanmış büyükbabaların mirası ne kadar derin olursa, bu paha biçilmez serveti o kadar aktif bir şekilde desteklediği, Özbek halkının, özellikle gençlerin, huzurlu ve özgür yaşama değer verir.

Tüm dünyanın bakışlarının yenilenen Özbekistan'a sabitlendiği, hoşgörülü Özbek halkının milli-tarihi değerlerinin kadim kültür ve manevi değerlerinin dünya insanları tarafından tanındığı bir dönemde gençlerin eğitime özel önem verilmektedir. Ülkenin zengin sosyo-felsefi, kültürel gelişiminde, 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın ilk çeyreği, son derece sakin, ideolojik-teorik ve ideolojik eylem biçimleriyle karakterize edilen ulusal-ilerici entelektüellerin-jadidizmin yeni bir reformist hareketinin ortaya çıktığını gördü. Jadid doktrini, kişinin zamanının gerçek doktriniydi.

Özbek halkının aydın çocukları Mahmudhaja Behbudiy, Münavvar Kori, Abdullah Avloni, Abdurauf Fitrat, Çulpan, Osman Nasır, Abdullah Kadiri, Büyük Büyük vasiyetlerden ve geride bıraktıkları engin manevi-tarihi mirastan örnek ve ders aldıkça tarihe olan saygıları daha da aşılanıyor. gençlerin zihinleri. M. jadidizm hareketinin önde gelen liderlerinden.Behbudi ve A.Fitrat gibi aydınlatıcıların milli ilerleme için önce dünya deneyimini öğrenmeye, Zaman gençliğinin bilime, yabancı dillere hakim olmaya çağrısı eserlerine yansır. Mahmudhaja Behbudiy, Çulpan, Fitrat, Münavver kori Abduraşidhanov, Abdullah Avlani, İshakhan ibrat ve diğer rütbeleri, serqira faaliyetlerinde dil öğrenimi sorununu ilerletti. Zamanın taleplerine dayalı bir iş görmek, bir milletin kaderini ve beklentilerini belirleyen ulusal kadroları büyütme, küresel ölçekte düşünebilen bir millet olmak, yabancı ülkelerle siyasi, ekonomik, kültürel ilişkilerde Dünya kalıpları düzeyinde hareket etmek gibi görüşler var. 20. Yüzyılın başlarında ortaya atılan bu görüşler günümüz çağıyla tutarlıdır ve bu, cedi dedelerinin ne kadar ileri gidebileceklerinin bir göstergesidir.

Bu nedenle, bu makale, Yeni Özbekistan'daki büyük allomaların paha biçilmez mirasının derinlemesine incelenmesi ve gençlerin moralini yükseltmeye daha geniş katılımının öncelikli konulardan biri haline geldiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *haysiyet, ulusal fikir, entelektüel potansiyel, ulusal bağımsızlık, cedidilik, manevi hazine.*

⁴⁷ Prof. Dr., Özbekistan Devlet Dünya Dilleri Üniversitesi, shahnoza.a.97@mail.ru

YURT DIŞINDAKİ TÜRKOLOJİ MESELELERİ

Alişer DONİYOROV⁴⁸,

ÖZET

Bu makale, Türk halklarının gelişmesinde ve Orta Asya (Türkistan) ve ötesindeki nüfuzunda önemli bir rol oynayan önemli bir imparatorluk olan Türk Kağanlığı'nın tarihine kapsamlı bir genel bakış sunmaktadır. Göktürk İmparatorluğu olarak da bilinen Türk Kağanlığı, "Türk" adını taşıyan ilk siyasi varlık olmuş ve Türk halklarının kimliğinin ve kültürünün temelini atmıştır. Makale, Türk Kağanlığı'nın oluşumunu, yükselişini ve nihai düşüşünü izliyor ve bölgedeki siyasi, sosyal ve ekonomik etkisini vurguluyor.

Ayrıca çalışma, Türk dilleri, tarihi ve kültürünün araştırılmasına adanmış akademik alan olan modern Türkolojinin katkılarını araştırarak Türk Kağanlığı hakkındaki önemli bilimsel çalışmaları öne çıkarıyor. Türkolojinin ilk aşamalarından, Türk göçleri, devlet oluşumları ve kültürel etkileşimlere ilişkin anlayışımızı derinleştiren çağdaş araştırma eğilimlerine kadar evrimini özetlemektedir.

Makale ayrıca Türk halklarının daha geniş tarihini, komşu medeniyetlerle olan karmaşık etkileşimlerini ve Avrasya tarihinin gelişimi üzerindeki kalıcı etkilerini tartışıyor. Türk Kağanlığı ve diğer Türk devletlerinin mirasının modern Türk uluslarının kimliğini nasıl şekillendirdiğini değerlendiriyor.

Türk Kağanlığıyla ilgili kaynaklerin ana bilimsel yönlerine ve konularına da dikkat çekildi. Türkolojinin ilk aşamalarını yani Türk halklarının göçü, devlet yapıları ve kültürel etkileşim kavramlarını kapsar.

Makale, hem tarihi kaynakları hem de modern bilimsel bakış açılarını analiz ederek, Türk Kağanlığı'nın tarihteki yerini ve Türkoloji alanındaki önemini ayrıntılı bir şekilde anlatarak, Türk tarihi ve kültürüyle ilgilenen akademisyenler ve meraklılar için temel bir referans görevi görmektedir.

Yine bu raporda, Avrupa ülkeleri, Türkiye ve Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki eski Türklerin tarihi, anavatanları, göç süreçleri, kültürü, dini görüşleri, Türk Hakanlığının siyasi tarihi, devlet yönetimi, unvan ve lakaplar araştırmalarına ayrılan eserler analiz edilmiştir. Avrupa'da, Türkiye'de ve Çin Halk Cumhuriyeti'nde Türkolojinin gelişimi konuları ele alındı.

Ayrıca, Eski Türk halklarının tarihi, kültürü, gelişimi ve Türk dillerinin incelenmesine adanmış akademik bir alan olan Türkolojinin, Türk dili ve tarihi ile ilgili temel bilimsel çalışmalara odaklanarak bu sorunların araştırılmasına katkısını analiz etmektedir.

Makalede Türk Kağanlığıyla ilgili kaynaklerin ana bilimsel yönlerine ve konularına da dikkat çekildi. Türkolojinin ilk aşamalarını yani Türk halklarının göçü, devlet yapıları ve kültürel etkileşim kavramlarını kapsar.

Anahtar Kelimeler: Eski Türkler, dini inançları, kültür, Türk Kağanlığı, Türk hakimiyeti, devletçilik özellikleri, şehirlerin gelişimi, etnogenezi sorunları, unvanlar.

⁴⁸ Prof. Dr., Taşkent Devlet Őarkınaslık Üniversitesi, Doğu Ülkeleri Medeniyeti Ve Felsefesi Fakültesi, Orta Asya Halkları Tarihi Bölümü. Taşkent, Özbekistan, doniyorov_alisher@list.ru

THE FORMATION OF A PRAGMATIC WORLDVIEW AMONG YOUNG PEOPLE IS AN IMPORTANT FACTOR OF THE THIRD RENAISSANCE

Saifnazarov ISMAIL⁴⁹,

ABSTRACT

The article examines the process of forming a pragmatic worldview among young people as a key factor in the Third Renaissance in Uzbekistan. In a world of rapid changes, where education and upbringing play a decisive role, special attention is paid to how modern youth perceive and assimilate spiritual values that are important for the sustainable development of society. One of the priorities of state youth policy is the development of critical thinking and resistance to destructive ideas, which contributes not only to the personal growth of young people, but also to their active contribution to the modernization of society.

The article notes that the Third Renaissance, as a special historical and cultural era in Uzbekistan, requires not only the preservation and multiplication of spiritual heritage, but also the active use of modern educational technologies in the upbringing of young people. It is pragmatism in combination with high moral ideals that creates conditions for the formation of a competitive and socially active young generation capable of solving both local and global problems. The importance of critical thinking and media literacy, which help young people navigate the information flow and protect themselves from ideological influence, is also discussed.

Attention is paid to the importance of educational programs aimed at shaping a pragmatic approach to life that is combined with respect for national and spiritual traditions. The article emphasizes that educating young people based on pragmatic and spiritual values is an integral element in preparing future leaders capable of developing society in the context of globalization and the information age. This process is seen as key to achieving the goals of the Third Renaissance, which is aimed at the scientific, cultural and spiritual revival of Uzbekistan.

New educational technologies and approaches are being explored that contribute to a deeper understanding of young people's place in the modern world and their responsibility for their future. The challenges associated with globalization, digitalization, and information overload that can hinder the formation of sustainable value orientations in the younger generation are also analyzed.

ÖZET

Makale, Özbekistan'daki Üçüncü Rönesans'ta kilit bir faktör olarak gençler arasında pragmatik bir dünya görüşü oluşturma sürecini inceliyor. Eğitim ve yetiştirmenin belirleyici bir rol oynadığı hızlı değişim dünyasında, modern gençlerin toplumun sürdürülebilir kalkınması için önemli olan manevi değerleri nasıl algıladıklarına ve özümsemelerine özel önem verilmektedir. Devlet gençlik politikasının önceliklerinden biri, yalnızca gençlerin kişisel gelişimine değil, aynı zamanda toplumun modernleşmesine aktif katkılarında da katkıda bulunan eleştirel düşüncenin ve yıkıcı fikirlere karşı direncin geliştirilmesidir.

⁴⁹ Prof. Dr., Tashkent State University of Economics, profis48_48@mail.ru

Makale, Özbekistan'da özel bir tarihi ve kültürel dönem olan Üçüncü Rönesans'ın yalnızca manevi mirasın korunmasını ve çoğalmasını değil, aynı zamanda gençlerin yetiştirilmesinde modern eğitim teknolojilerinin aktif kullanımını gerektirdiğini belirtiyor. Hem yerel hem de küresel sorunları çözebilecek rekabetçi ve sosyal olarak aktif bir genç neslin oluşumu için koşullar yaratan yüksek ahlaki ideallerle birlikte pragmatizmdir. Gençlerin bilgi akışında gezinmelerine ve kendilerini ideolojik etkiden korumalarına yardımcı olan eleştirel düşünme ve medya okuryazarlığının önemi de tartışılıyor.

Ulusal ve manevi geleneklere saygı ile birleştirilen hayata pragmatik bir yaklaşımı şekillendirmeyi amaçlayan eğitim programlarının önemine dikkat edilir. Makale, gençleri pragmatik ve manevi değerlere dayalı olarak eğitmenin, küreselleşme ve bilgi çağı bağlamında toplumu geliştirebilecek gelecekteki liderlerin hazırlanmasında ayrılmaz bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. Bu süreç, Özbekistan'ın bilimsel, kültürel ve manevi canlanmasını amaçlayan Üçüncü Rönesans'ın hedeflerine ulaşmanın anahtarı olarak görülüyor.

Gençlerin modern dünyadaki yeri ve gelecekleri için sorumluluklarının daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunan yeni eğitim teknolojileri ve yaklaşımları araştırılmaktadır. Genç nesilde sürdürülebilir değer yönelimlerinin oluşumunu engelleyebilecek küreselleşme, dijitalleşme ve bilgi aşırı yüklenmesiyle ilgili zorluklar da analiz edilmektedir.

Keywords/Anahtar Kelimeler: *Renaissance, pragmatism, youth, education, upbringing, spirituality, patriotism / Rönesans, pragmatizm, gençlik, eğitim, terbiye, maneviyat, vatanseverlik*

TRANSFORMATION OF SPIRITUAL IDEAL IN NEW UZBEKISTAN THROUGH THE PRISM OF TRADITIONS AND INNOVATIONS

Saida AGZAMKHODJAYEVA⁵⁰,

ABSTRACT

This article is devoted to the analysis of the transformation of the philosophy of the spiritual ideal in Uzbekistan in the context of modernization, defined in the concept of "New Uzbekistan." During the post-Soviet period, the country underwent significant political, economic, and social changes that led to the need to revise traditional spiritual and philosophical values. One of the key aspects of these transformations is the adaptation of Islamic philosophy and Sufism to the modern challenges of globalization, digitalization, and accelerated urbanization.

Traditionally, the spiritual ideal of Uzbekistan was formed on the basis of Islamic values, especially strongly influenced by Sufi teachings, such as the Naqshbandi school. Sufism has for centuries been not only a religious practice, but also a philosophical foundation regulating public and private life. The main postulates of Sufism, including spiritual purification, striving for inner perfection and union with God through meditation and labor, have deeply rooted in Uzbek culture. However, in the context of the "New Uzbekistan," this system of values is being reinterpreted.

The main purpose of the article is to reveal how Islamic and Sufi philosophy are adapting to the conditions of the present day, and what innovations are emerging in the context of the country's spiritual development. The article emphasizes that modernization in Uzbekistan does not mean abandoning traditional values, but rather includes them in new forms of social and cultural dialogue. One example of such innovations is the so-called "ecosufism" - a concept that combines traditional spiritual practices with modern principles of environmental responsibility. In the context of the global climate crisis, Uzbek philosophers and religious figures are actively developing new approaches aimed at integrating environmental ethics into the spiritual life of society.

ÖZET

Bu makale, Özbekistan'daki manevi ideal felsefesinin "Yeni Özbekistan" kavramında tanımlanan modernleşme bağlamında dönüşümünün analizine ayrılmıştır." Sovyet sonrası dönemde ülke, geleneksel manevi ve felsefi değerleri gözden geçirme ihtiyacına yol açan önemli siyasi, ekonomik ve sosyal değişikliklere uğradı. Bu dönüşümlerin en önemli yönlerinden biri, islam felsefesi ve Tasavvufun küreselleşme, dijitalleşme ve hızlandırılmış kentleşmenin modern zorluklarına uyarlanmasıdır.

Geleneksel olarak, Özbekistan'ın manevi ideali, özellikle Nakşibendi okulu gibi Tasavvuf öğretilerinden güçlü bir şekilde etkilenen İslami değerler temelinde oluşturulmuştur. Tasavvuf yüzyıllardır sadece dini bir uygulama değil, aynı zamanda kamu ve özel hayatı düzenleyen felsefi bir temel olmuştur. Ruhsal arınma, içsel mükemmellik için çabalama ve meditasyon ve emek yoluyla Tanrı ile birlik de dahil olmak üzere Tasavvufun ana varsayımları Özbek kültürüne derinden kök salmıştır. Ancak "Yeni Özbekistan" bağlamında bu değerler sistemi yeniden yorumlanıyor.

⁵⁰ Prof. Dr., National University of Uzbekistan Named After Mirzo Ulugbek, saida1881@mail.ru

Makalenin temel amacı, islam ve Tasavvuf felsefesinin günümüz koşullarına nasıl uyum sağladığını ve ülkenin manevi gelişimi bağlamında hangi yeniliklerin ortaya çıktığını ortaya koymaktır. Makale, Özbekistan'daki modernleşmenin geleneksel değerleri terk etmek anlamına gelmediğini, aksine onları yeni sosyal ve kültürel diyalog biçimlerine dahil ettiğini vurguluyor. Bu tür yeniliklere bir örnek, geleneksel manevi uygulamaları modern çevresel sorumluluk ilkeleriyle birleştiren bir kavram olan "ekosufizm" dir. Küresel iklim krizi bağlamında, Özbek filozoflar ve dini şahsiyetler, çevre etiğini toplumun manevi yaşamına entegre etmeyi amaçlayan yeni yaklaşımlar geliştiriyorlar.

Keywords/Anahtar Kelimeler: *New Uzbekistan, Philosophy of Spiritual Ideal, Sufism, Islam, Globalization, Modernization, Humanism, Spiritual Values, Eco-Sufism, Digitalization / Yeni Özbekistan, Manevi İdeal Felsefesi, Tasavvuf, İslam, Küreselleşme, Modernizasyon, Hümanizm, Manevi Değerler, Eko-Tasavvuf, Dijitalleşme*

Eğitimde Liderlik ve Yönetim Stratejileri

Zehra ERKAN⁵¹, Yasemin KAYA⁵², Ayşe NURÇİN⁵³, NUR SOYLU⁵⁴,

ÖZET

Bu çalışmanın hedefi KKTC’de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kamu okullarında görev yapan yöneticilerin kariyer yönetimi yetkinlikleri ile önderlik modelleri arasındaki ilişkiyi inceleyip, belirlemektir. İlişkisel tarama modeli baz alınarak yapılan bu çalışmada iki farklı ölçekle veri toplama yoluna gidilmiştir. Bu bağlamda Okul Yöneticileri Önderlik Modelleri Ölçeği ve Kariyer Yönetim Yeterliliği ölçeklerinden yararlanılmıştır. Araştırma KKTC’de okullarda kariyer yönetimi ve önderlik modelleri arasındaki ilişkinin incelenmesi bakımından önem arz etmektedir. Nitekim okul idarecilerinin öğretime yaklaşımı, öğretmenin kendini ihtiyaç duyduğu alanda geliştirmesine imkan sağlaması veya onları teşvik etmesi, yine okul müdürlerinin idari kararlar alırken veya yönetirken hangi önderlik modellerini baz alarak hareket ettiği de önemlidir. Araştırmada çalışma evrenini Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin tüm ilçelerinde bulunan 2023-2024 Eğitim Öğretim dönemi Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında (Ortaokul ve lise) çalışan eğitimciler oluşturmaktadır. İnceleme örneklemeine bağlı 0.5 hata payı dikkate alınarak ortaöğretimde görevli 2900 öğretmen içerisinde minimum 345 öğretmene ulaşılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda içerisinde Öğretmen Akademisi, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora yapmış olan toplam 357 kişi örneklem olarak araştırmaya katılmıştır. Araştırma nicel bir araştırmadır. Veriler Google Form üzerinden toplanmıştır. Kullanılan bu form üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcılar için kişisel bilgi formu, ikinci bölümde “Okul Müdürleri Liderlik Stilleri ölçeği” ve üçüncü bölümde ise “Kariyer Yönetimi Yeterlilikleri ölçeği” yer almaktadır. Güvenilirlik çalışması için Cronbach’s Alpha katsayısından yararlanılmış ve kariyer yönetimi yeterliliği ölçek ifadelerinin .98’lik düzeyde; liderlik stili ölçek ifadelerinin ise .73’lük düzeyde bir güvenilirliğe sahip olduğu görülmüştür. Verilerin analizinde korelasyon analizi, Kariyer Yönetim Yeterlilikleri ölçeği ve Okul İdarecileri Önderlik Modelleri ölçeği değişkenleri arasında istatistiksel veriler sonucunda zayıf yönlü bir pozitif ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu veriler aralarındaki ilişkinin anlamlı olduğunu göstermektedir.

Bu çalışma; KKTC Kontekstindeki Özgünlük, Kariyer Yönetimi ve Önderlik Modellerinin Birlikte İncelenmesi, Eğitim Yöneticilerinin Algılanması, Değişim ve Süreklilik Perspektifi, Literatürdeki Boşluğun Doldurulması: Özellikle KKTC bağlamında kariyer yönetimi ve önderlik modelleri üzerine yapılan bu tür bir çalışma, mevcut literatürdeki boşluğu doldurarak araştırmacılara, eğitimcilere ve karar vericilere yeni perspektifler sunabilir. Bu unsurlar, çalışmanın özgünlüğünü ve literatüre sağladığı katkıları vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kariyer - Kariyer Yönetimi, Liderlik - Liderlik Modeli, İdareci, Öğretmen

⁵¹ Lisansüstü Öğrencisi vd., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, KKTC, zehra_erk88@hotmail.com

⁵² Lisansüstü Öğrencisi vd., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, KKTC, ysmnkaya1981@gmail.com

⁵³ Lisansüstü Öğrencisi vd., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi KKTC, aysenurcin21@gmail.com

⁵⁴ Lisansüstü Öğrencisi vd., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, KKTC, nursoylu92@gmail.com,

YENİLİKÇİLİK İKLİMİ: EĞTİM ÖRGÜTLERİ AÇISINDAN KURAMSAL BİR BAKIŞ

Nihan ÇAĞLAR KARACA⁵⁵,

ÖZET

Eğitim örgütlerinin sürdürülebilirliği ve etkinliği, sürekli gelişim ve değişime uyum sağlayabilme kapasitesi ile yakından ilişkilidir. Eğitimde yenilikçilik, hem öğretim yöntemlerinin hem de yönetim süreçlerinin geliştirilmesine yönelik kritik bir faktördür. Bu bağlamda, eğitim örgütlerinin yenilikçi olabilme potansiyelini şekillendiren temel unsurlardan biri “yenilikçilik iklimi”dir. Yenilikçilik iklimi, eğitim örgütlerinde çalışanların yaratıcılıklarını ortaya koymaları için elverişli bir iklimin varlığını ifade eder ve bu iklimin oluşumu örgütsel yapı, liderlik ve kültür gibi unsurlara dayanır. Örgütsel iklimin yenilikçiliğe elverişli olması, öğretmenlerin ve diğer eğitim çalışanlarının yeni fikirler üretmesini, mevcut uygulamaları sorgulamasını ve daha etkin yöntemler geliştirmesini teşvik eder. Yenilikçilik iklimi aynı zamanda bireyler arası etkileşimi artırarak, işbirliği ve takım çalışmasının daha verimli olmasını sağlar. Bu iklimin varlığı, eğitimde yalnızca yönetsel süreçlerin değil, aynı zamanda öğretim yöntemlerinin de yenilenmesi ve geliştirilmesine olanak tanır. Ayrıca, yenilikçilik ikliminin sürdürülebilmesi için örgüt içinde açık iletişim, risk almayı teşvik eden bir liderlik anlayışı ve sürekli öğrenme kültürü önemli unsurlardır.

Yenilikçilik iklimi, bir örgütün üyelerinin yenilikçi davranış ve fikir geliştirme konusunda ne derece desteklendiği ve teşvik edildiği ile ilgilidir. Yenilikçilik iklimi, örgütsel teoriler bağlamında çeşitli yaklaşımlarla ele alınmıştır. Amabile’nin Yaratıcılık Kuramı ve Scott & Bruce’un Yenilikçi Davranış Modeli, bireylerin yenilikçi olmasını sağlayan örgütsel faktörlerin altını çizmektedir. Bu kuramlar, yenilikçilik ikliminin, çalışanların yaratıcılıklarını kullanmalarına izin veren bir ortam sunduğunda geliştini öne sürmektedir. Eğitim örgütleri bağlamında ele alındığında, bu iklimin oluşmasında liderlik, örgütsel kültür, işbirliği ve kaynakların etkin kullanımı gibi unsurlar ön plana çıkmaktadır.

Eğitim örgütlerinde yenilikçilik iklimi; öğretmenlerin, yöneticilerin ve diğer paydaşların yeni fikirler geliştirme, uygulama ve bu süreçte hatalardan öğrenme fırsatına sahip oldukları bir ortamı tanımlar. Alan yazında, eğitimde yenilikçiliğin sadece teknolojiye dayalı değişikliklerle sınırlı olmadığı, pedagojik yaklaşımlar, sınıf yönetimi, müfredat geliştirme ve öğrenci-öğretmen ilişkileri gibi geniş bir alanı kapsadığı vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, yenilikçilik iklimi, eğitimde kaliteyi artırma, öğretmenlerin profesyonel gelişimini destekleme ve öğrencilerin akademik başarılarını yükseltme potansiyeline sahiptir. Bu çalışmada, yenilikçilik iklimine dair kuramsal yaklaşımlar ve eğitim örgütlerinde yenilikçiliği destekleyen unsurlar, ilişkiel tarama yöntemi ile ele alınmıştır. Mevcut literatür taranarak, eğitim örgütlerinde yenilikçilik iklimi ile ilgili yapılmış çalışmalar derinlemesine incelenmiş ve temel yaklaşımlar ortaya konulmuştur. Bulgular, sonuç, tartışma ve öneriler sunu esnasında paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yenilik, yaratıcılık, yenilikçilik iklimi

⁵⁵ Dr., MEB, nihancaglarr@gmail.com

THE HISTORY OF WOMEN'S WRESTLING IN CENTRAL ASIA DURING ANCIENT AND MEDIEVAL TIMES

Shohistahon ULJAEVA⁵⁶, Barnokhon RASULOVA⁵⁷,

ABSTRACT

The history of women's wrestling in Central Asia during ancient and medieval times presents a compelling intersection of culture, gender roles, and social dynamics within nomadic societies. This article explores the significant yet often overlooked contributions of women to the sport of wrestling, tracing its roots back to matriarchal societies that existed between 40,000 and 3,000 BC. During this period, women held leadership roles within tribes, suggesting a societal structure that valued female authority and physical prowess.

The Scythians and Sarmatians, nomadic groups prevalent in Central Asia, offer notable examples of societies where women participated equally in wrestling. Historical evidence indicates that these cultures embraced flexible gender roles, with women engaging in various physical activities traditionally reserved for men. The legendary warrior women known as Amazons, often linked to the Scythians, exemplified this phenomenon. Ancient texts, including those by Greek historians, document their remarkable skills in horseback riding, warfare, and archery, highlighting their formidable presence in battle.

Despite the abundance of myths surrounding Amazons, modern scholarship increasingly recognizes the possibility of their historical existence. This article delves into the conflicting interpretations of the term "Amazon" and its implications for understanding gender in ancient warfare. By analyzing archaeological findings, such as graves of women buried with weapons, and historical accounts that reference female warriors, the research underscores the significant role of women in combat and the cultural importance of wrestling as a martial practice.

Additionally, the article discusses the evolution of women's wrestling traditions among Turkic tribes and their survival into modern times. As contemporary Central Asia witnesses a revival of interest in traditional sports, including wrestling, this historical exploration serves to celebrate and acknowledge the enduring legacy of women in this martial art. Ultimately, the study aims to enrich our understanding of gender dynamics in historical Central Asian societies and contribute to broader discussions about women's roles in sports and cultural heritage.

By situating women's wrestling within the larger context of Central Asian history, this article sheds light on the rich cultural tapestry that informs contemporary practices, encouraging a reevaluation of women's contributions to the sport and their representation in historical narratives.

Keywords: *Women's Wrestling, Central Asia, Ancient History, Medieval Times, Matriarchal Societies, Scythians Sarmatians, Amazons, Gender Roles, Nomadic Cultures, Archaeological Evidence, Turkic Tribes, Cultural Heritage, Martial Traditions, Gender Equality in Sports, Historical Narratives, Warrior Women, Physical Prowess, Wrestling Traditions ,Revival of Traditional Sports*

---

⁵⁶ Prof. Dr., TIAME National Research University, uljaevashohistahon@gmail.com

⁵⁷ Öğretmen, Andijan Pedagogical Institute, shohi2009@mail.ru

20. YÜZYILIN İLK YARISINDA HOREZM'DE HALK EĞİTİMİ SİSTEMİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER

Zühre RECEBOVA⁵⁸, Sanjarbek DAVLETOV⁵⁹,

ÖZET

Bu makale, 20. yüzyılın başında Harezmi'de halk eğitiminin oluşum süreçlerini, Vahadaki geleneksel okulların yerine Sovyet eğitim sisteminin getirilmesini analiz etmektedir. Makale, eğitim sisteminin Sovyetleşmesi ve sosyo-politik yaşam üzerindeki etkisi hakkında konuşacak.

Yeni Özbekistan koşullarında modern bir eğitim sistemi oluşturma çabalarında, okul sisteminin tarihinin incelenmesi ve araştırılması önemli bir konudur. Bu bakımdan Hiva Hanlığı döneminde Harezmi'deki eğitim sisteminin durumu, Harezmi halk Cumhuriyeti ve 20. yüzyılın başındaki Sovyet iktidarının incelenmesi günümüzde acil konulardan biridir. Hemen, eğitim konusu Hiva Hanlığı'ndaki kültürel yaşamın ana yönlerinden biriydi. Harezmi halk Cumhuriyeti'nde bile bu konu göz ardı edilmedi.

Khorezm Vahası da dahil olmak üzere Özbekistan'daki Sovyet iktidarının siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel önemini güçlendirme döneminde Komünist Parti, toplumun her alanı üzerinde etkili oldu. Özellikle bu süreçte eğitim, bilim ve kültür gibi önemli alanlarda insan zihnini değiştirmeyi amaçlayan ciddi değişiklikler yapıldı. Sovyet hükümeti, sosyalist topluma sadık yeni entelektüel kadrolar hazırlamaya ve özgür düşünen ulusal entelektüelleri ortadan kaldırarak ve halkın "kurtuluş düzeyini yükselterek" bürokratik yönetimi giderek güçlendirmeye çalıştı.

Hiva Hanlığı döneminde eğitim ve kültür kurumlarına büyük önem verilmiş, Hanlıkta okullar ve medreseler geniş çapta faaliyet göstermiştir. Yeni yöntem okulları da ortaya çıktı ve içlerinde eğitimi Avrupa tarzına yaklaştırdı. Bolşevikler iktidara geldiğinde Vahadaki eski okul ve medreselerin faaliyetlerine son verildi ve yerini Sovyet okulları aldı. Bu dönemde Sovyet hükümeti, ideolojik hedefleri temelinde milli eğitim ve Kültürü değiştirmeye çalıştı ve yeni eğitim kurumları açma çalışmalarını yoğun bir şekilde yürüttü.

1920'lerde ve 1930'larda Horezm Vahasındaki eğitim ve kültür sistemi kökten değişti. Eski okulların yerini pedagojik personelin eğitimine özel önem veren Sovyet okulları aldı. Sovyet döneminde eğitimin temel amacı, gençleri Sovyet ideolojisi temelinde eğitmek ve bu amaca yönelik genel okuryazarlığı artırmaktı.

Anahtar Kelimeler: Özbekistan, Hiva Hanlığı, Harezmi, Eğitim, eski okullar, yandı maktabog personeli,

⁵⁸ DiğER, Urganç Ranch Teknoloji Üniversitesi, razabovazuhra7@gmail

⁵⁹ Prof. Dr., Urganç Mamun University, sdavletov7722@gmail.com

CENGİZ AYTMATOV'UN ESERLERİNDE TOPLUMUN MODERN SORUNLARININ ROLÜ

Roza NAZAROVA⁶⁰,

ÖZET

Araştırmacıların genel sonucu şu şekildedir: Ch. Aytmatov, Kırgız edebiyatıyla ve bu alandaki dünya deneyiminden yararlanarak yaratıcılığın en üst düzeylerini hedeflemiştir. Yazarın kendisi de bundan birkaç kez bahsetmiştir.

Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği edebiyatının bir özelliği, birçok ulusal yazarın iki dili akıcı bir şekilde konuşmasıydı: ana dilleri ve Rusça. Yeni yaratılan edebiyatın temsilcisi olarak Ch. Aytmatov ilk eserlerini Kırgız dilinde yazmış ve bunları Rusçaya çevirmiştir. Ve "Hayvanım, çiçeğim!" ("Elveda Gülsarı!") doğrudan Rusça yazılmıştır. Yazarın kendisi bu konuyla ilgili şunları söyledi: "Rusça konuşan bir yazar olarak elbette Rus diline yakınım. Ancak bu soru benzersizdir ve belki de edebiyat pratiğinde biraz yenidir. Bütün bunlara rağmen, Rusça konuşan bir yazar olarak ulusal bağlılığımı temel alıyorum; ne yazarsam yazayım, Kırgız dili ve ulusal anlayışım konuşmamdan ayrılamaz."

İki dilli yazarların folklor ve etnografik materyalleri "ulusal halk unsuru" olarak kullanması tipik bir durumdur (Belinsky). Yazarın folklorla olan ilgisinden bahsedecek olursak, eserlerde mevcut olan mitolojik sembolizm ideolojik-estetik ve ulusal olmak üzere iki işlevi yerine getirmektedir. Araştırmacı Dalgat U. Belirtildiği gibi, "Edebi bir eser ile halk sözlü eseri arasındaki bağlantı, yalnızca milli kimliği ifade etme arzusuna değil, aynı zamanda söz diziminden, ritmik yapıdan tam olarak uzaklaşamayan yazarın yaratıcı düşüncelerine de dayanmaktadır. ifadenin ve normal hale gelen belirli sanatın." [4]

Ch. Aytmatov'un çalışmaları, altmışlı yılların edebiyatında ortaya çıkan ve geleneksel olarak "mitolojik" olarak adlandırılan genel eğilime katılıyor. Yazarların bu doğrultudaki eserlerinin özelliği, halkın hayatını tehdit eden felaketin temel nedenini ve temel temellerini araştırmak, mitler, masallar, atasözleri, şiirler aracılığıyla modern uygarlığın rasyonalizmi ve pragmatizmiyle mücadele etmek arzusu. ve efsaneler.[5]

Ch. Aytmatov çağımızın önde gelen yazarlarından biridir. Mesela "Kıyamet" (1986) romanı çok meşhurdur, bu yüzden eser güncel konuları ele almaktadır. Bu kitap, yazarın barışçıl olmayan ve geleceği tehdit eden gerçekliğe ilişkin gözlemlerinin, düşüncelerinin ve korkularının sonucudur. Bu nedenle Ch. Aytmatov'un daha önceki çalışmalarından farklıdır: "Erken turnalar", "Beyaz gemi", "Samanyolu'nun yolu", "İlk öğretmen", "Kızıl jalouk jalzhalym". "Kıyamet" adlı eserde Ch. Bir söz sanatçısı olarak Aytmatov, çağdaşlarına günümüzün trajik çelişkilerini göstererek, mevcut neslin manevi akıl hocası olma misyonunu yerine getiriyor. Yazar ekoloji, ahlak ve uyuşturucu bağımlılığı tehlikesi gibi konuları gündeme getiriyor.

Anahtar Kelimeler: Cengiz Aytmatov, eserler, modern sorunlar, toplum, sosyal sorunlar

⁶⁰ gulnaz_anarbaeva@mail.ru

CENGİZ AYTMATOV'UN ESERLERİNDE GÜNÜMÜZ TOPLUMUNUN SORUNLARI

Anarbaeva GULNAZ⁶¹,

ÖZET

Cengiz Aytmatov'un eserlerini okuduğumuzda onun ruhunun durumunu ve kendisini ilgilendiren konuları tespit etmek hiç de zor değildir. Çünkü Ch. Aytmatov, yaratıcı yolunda günümüz toplumunun çeşitli ahlaki ve etik konularına (uyuşturucu bağımlılığı, ekoloji, alkol bağımlılığı, hayvanlara zulüm vb.) değindi. Modern toplumun belki de en önemli sorunu ahlak sorunudur. Bu makalenin ilgisi Batı ve çağdaş yerli edebiyat çalışmaları ile ilgilidir. Aytmatov'un çalışmalarına olan ilgiden doğmuştur. Ch. Aytmatov'un düzyazısı, modern mitolojinin incelenmesi için çok değerli materyaller içeriyor.

Ch. Aytmatov'un gündeme getirdiği konular her zaman günceldir, bu yüzden Ch. Aytmatov'un modern yazarlara ait olduğu belirtilebilir. Büyük yazar, edebiyatta uyuşturucu bağımlılığı sorunu hakkında yazan ilk kişiydi.

Cengiz Aytmatov'un adı sadece ülkemizde değil, diğer ülkelerde de biliniyor. Ch. Aytmatov'un eserleri elliden fazla dile çevrildi ve kitapları milyonlarca kopya halinde dağıtıldı. Büyük yazarın eserlerine olan ilginin nedeni bir yandan güncel konuları gündeme getirmesi, diğer yandan yazarın millet üzerinden ortak insanlığı göstermesidir. Öte yandan Ch. Aytmatov, Kırgız ve dünya edebiyatının bir olgusu olarak ilgi çekicidir.

Ch. Aytmatov'un çalışmaları en başından beri çağdaşları tarafından büyük beğeni topladı. Eserlerinin her biri, en popüler dergilerin sayfalarında çok sayıda inceleme ve görüşe yol açtı. Aytmatov araştırmalarının çağdaş biliminde, Cengiz Aytmatov'un çalışmalarının kişisel konularının yanı sıra sanat dünyasını bir bütün olarak tanımlayan çok sayıda ciddi monografik çalışma bulunmaktadır. Araştırmaları çeşitli yönlerde yürütülmektedir: felsefi sorunlar, psikoloji sorunu, şair ve üslup sorunu, edebiyatın karşılıklı ilişkisi, sanatsal çeviri, yazarın felsefi ve estetik görüşleri.

Ch. Aytmatov'un eserlerindeki folklor ve mitolojik sembolizmin analizi, yazarın sanatsal dünyası ve yazarın konumu hakkında tam bir anlayış yaratmaya olanak tanır. "Kıyamet" (1986) ve "Dağlar Düşüyor" (2006) romanları bu açıdan özellikle ilgi çekicidir.

Cengiz Aytmatov'un "Camiyla"sı, "Betme bet"i, "Kızıl joluk celcelymi", "Boto göz pınarı", "İlk öğretmen", "Canım, Gülsarım!" Hikayelerdeki ana konular ve Ch. Aytmatov'un yaratıcı potansiyeli dikkat çekiyor. Ulusal kültürleri temsil eden Ch. Aytmatov aynı zamanda Rus edebiyatıyla ayrılmaz bir şekilde bağlantılıydı ve onunla birlikte dünya seviyesine yükseldi.

Anahtar Kelimeler: Cengiz Aytmatov; Toplum; sosyal konular; ahlak; ekoloji

⁶¹ Doç.Dr., Oş Devlet Üniversitesi, gulnaz_anarbaeva@mail.ru

FORMING A SPIRITUAL AND ETHICAL WORLDVIEW BASED ON NATIONAL VALUES

Aysha KUCHKAROVA⁶²,

ABSTRACT

This study investigates the formation of a spiritual and moral worldview among youth through the lens of national values. The problem addressed is the necessity of cultivating a robust moral compass in adolescents amid rapidly changing societal dynamics. The exploration of this issue is particularly relevant given the challenges faced by young individuals in navigating their identities, emotions, and societal expectations during a pivotal developmental stage.

To conduct this research, a qualitative methodology was employed, utilizing interviews and focus groups with adolescents, educators, and parents. The aim was to gather diverse perspectives on how national values influence the spiritual and moral development of young people. Additionally, literature reviews of existing educational frameworks and cultural practices were integrated to provide a comprehensive backdrop for the analysis.

Data analysis involved thematic coding, which revealed several key themes. Firstly, the significance of family as a foundational source of moral guidance was emphasized. Respondents reported that family values deeply influenced their ethical frameworks and decision-making processes. Secondly, the role of cultural traditions and national identity emerged as crucial in shaping adolescents' understanding of morality and spirituality. Participants noted that exposure to cultural narratives and practices instilled a sense of belonging and responsibility towards their community.

The findings indicate that a harmonious blend of national values and spiritual education contributes significantly to the moral development of youth. Moreover, the research highlights the importance of integrating ethical education within the school curriculum, as it can foster a greater understanding of civic duty and personal virtues among young individuals. Furthermore, it was found that engaging youth in community service and cultural activities enhances their moral reasoning and empathy, promoting a more profound connection to their heritage and values.

While the results present a clear correlation between national values and moral development, further detailed findings will be elaborated in subsequent sections of the study. This research underscores the need for educators and policymakers to prioritize the incorporation of cultural and spiritual dimensions into educational practices, thereby ensuring that future generations are equipped with the moral grounding necessary to navigate complex social landscapes effectively.

Keywords: *Key words: Spirituality Moral, Education National Values, Adolescence Family Values, Uzbek Culture, Women's Role, Ethical Upbringing, Cultural Customs, Personal Virtues*

---

⁶² Doç.Dr., Samarkand State Medical University, oyshaoltibaevna1@gmail.com

ÖĞRENCİLERİN MANTIKLI DÜŞÜNMESİNİ GELİŞTİRMEK

Nurgül SOORONBAYEVA⁶³,

ÖZET

Mantıksal düşünme, mantığa ve rasyonel analize dayalı olarak düşünme, sonuç çıkarma ve karar verme yeteneğidir. Bir kişinin, sonuçlarını ve kararlarını gerekçelendirmek için mantık kurallarını ve muhakeme yasalarını kullandığı süreç. Mantıksal düşünme, kalıpları belirleme, bilgiyi analiz etme, hipotez oluşturma, hipotezleri kanıta dayalı olarak test etme ve sonuç çıkarma gibi ilkelere dayanır.

Mantıksal düşünme birkaç temel hususu içerir:

- Bilgileri analiz etme ve önemli ayrıntıları vurgulama yeteneği.
- Mantıksal zincirler oluşturabilmek ve düşüncelerini tartışabilmek.
- tümevarım (bireyden genele) ve tümdengelim (genelden bireye sonuç çıkarmak) gibi farklı düşünme yöntemlerinin kullanılması.
- Tartışmadaki mantıksal hataları ve çelişkileri tanıyabilmek.
- Mantıksal analize dayalı bilinçli kararlar verme yeteneği.

Mantıksal düşünme, öğrenme, çalışma, karar verme ve günlük sorunları çözme dahil olmak üzere yaşamın birçok alanında önemli bir rol oynar. İnsanların eleştirel düşünmeyi geliştirmelerine, karar verme süreçlerini geliştirmelerine ve gerçeklere ve kanıtlara dayanarak net sonuçlar çıkarmalarına yardımcı olur.

Fizik öğrenirken öğrencilerin mantıksal düşüncelerinin gelişimi, onların bilimsel kavramlara hakim olmalarında ve anlamalarında önemli bir rol oynar. Mantıksal düşünmeyi geliştirmeye yardımcı olacak bazı yollar şunlardır:

1. Derse aktif katılımı teşvik etmek: öğrencileri gerçekleri ezberlemek yerine düşünmeye teşvik eden sorular oluşturmak. Fikirlerini açıklamaları, problem çözümlerini organize etmeleri, kavramları diğer öğrencilerle tartışmaları ve aktif öğrenme yöntemlerini kullanmaları gerekir. Örneğin proje yöntemini kullanarak ders düzenlemek, yuvarlak masa, beyin fırtınası, probleme dayalı öğrenme, iş oyunu, rol yapma oyunları.
2. Problem görevleri ve analiz görevleri: Öğrencilere mantıksal düşünmeyi gerektiren fiziksel durumları sağlayın. Bunlar, fizik yasalarını gerçek dünyadaki durumlara uygulama veya gözlemlenen olayları açıklamak için modeller oluşturma soruları olabilir.

Sorunlu görev: Bir grup öğrenci üniversite için alternatif bir enerji kaynağı yaratmak istiyor. Böyle bir güç kaynağını tasarlarken hangi fiziksel ilkeleri dikkate almalılar?

Analiz Görevi: Bilim insanları farklı yüzeyler arasındaki sürtünme kuvvetlerini incelemek için bir deney gerçekleştirdiler. Verileri, sürtünme kuvvetinin yüzeyin tipine ve uygulanan kuvvetin büyüklüğüne bağlı olduğunu gösterdi. Bu sonuçları analiz edin ve hangi faktörlerin sürtünme kuvvetini etkileyebileceğini açıklayın.

⁶³ Öğretmen, Oş Devlet Pedagoji Üniversitesi, Kolej, Bilişim ve Matematik Bölümü, Sooronbaeva70@gmail.com

3. Grup çalışması ve tartışma: Öğrencilerin fikirlerini paylaşabilecekleri ve fikir alışverişinde bulunabilecekleri gruplar halinde çalışmalarına izin verin. Diyalog ve tartışma mantıksal düşünmenin gelişmesine katkıda bulunur.
4. Analojiler ve metaforlar kullanın: Öğrencilerin karmaşık kavramları anlamalarına yardımcı olmak için analojiler ve metaforlar kullanın. Soyut fikirlerle gerçek yaşam deneyimleri arasında bağlantı kurmalarına yardımcı olur.

Dolayısıyla mantıksal düşünmenin gelişimi, kişisel ve mesleki gelişimin önemli bir yönüdür; analitik becerilerin düzeyinin artmasına ve çeşitli durumlarda bilinçli kararlar alınmasına yardımcı olur.

Anahtar Kelimeler: analiz, aktif katılım, düşünme, gelişim, grup çalışması, görselleştirme, görüş, hipotez, mantıksal düşünme, öğrenme, öğrenciler, problem görevleri, soru oluşturma, yöntemler.

THE IMPORTANCE OF WOMEN'S ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF UZBEKISTAN

Dilfuza SOBİROVA⁶⁴,

ABSTRACT

This article explores the stages of women's engagement in small business and entrepreneurship, highlighting its innovative contributions to the economic development of Uzbekistan. Women's entrepreneurial activities are assessed as a vital sector that enhances employment opportunities and income generation for the population. Numerous studies have examined women's roles in society, their social and political engagement, and the national and international dimensions of gender and reproductive rights, as well as their emergence as a significant force within the market economy.

The article reflects on the distribution of women's labor across various sectors of the national economy and discusses the formation and development of women's entrepreneurship through scientific research. Key aspects include demographic characteristics such as age and gender composition, employment patterns, and the number and proportion of women working in different economic sectors.

In her research, N. Annaeva has highlighted the philosophical dimensions and social significance of women's entrepreneurship in the context of building a democratic state and civil society in Uzbekistan, as well as the liberalization of the economy. Various scholarly articles address the growing participation of women in small business and private entrepreneurship. While there is extensive research on women's roles in the development of small businesses during Uzbekistan's independence, some historical aspects remain underexplored.

The scientific and practical relevance of this topic, particularly regarding its historical context and alignment with national ideals, underscores the need for further investigation. Historical studies reveal issues related to women's employment, the high proportion of women engaged in manual labor in industry and agriculture, uneven employment distribution across regions, participation in economic reforms, and their status in state governance and family dynamics, often relying on disparate materials.

Currently, the development of women's entrepreneurship is recognized as an effective strategy for integrating women into socio-economic reforms. Entrepreneurship fosters economic, social, and democratic values among women, representing a form of voluntary, individual effort that underpins societal development. Contemporary research indicates an increasing number of businesswomen, with many women, even those with permanent jobs, pursuing additional ventures to improve their family's financial situation. This trend reflects not only women's commitment to their families but also underscores the responsibilities that come with their entrepreneurial endeavors. Women's entrepreneurship, by its nature, is a manifestation of the cultural values of the Uzbek people.

Key words: *democracy, law, budget, credit, banking, resources*

---

⁶⁴ Doç.Dr., Andijan State University, saodatoyikromaliyeva@icloud.com

EXPLORING TIMURID HISTORY THROUGH GEOINFORMATICS: A COMPREHENSIVE STUDY

Shohistahon ULJAEVA⁶⁵, Dilfuza UMURKULOVA⁶⁶,

ABSTRACT

The Timurid period, spanning the late 14th to the 15th centuries, stands out as a significant historical epoch marked by territorial expansion, cultural flourishing, and complex socio-political interactions across Central Asia and adjacent regions. Understanding the full impact and nuances of this period poses challenges for historians, who often rely on traditional methodologies that may overlook the spatial dynamics at play. This paper examines the innovative application of Geographic Information Systems (GIS), remote sensing technologies, and advanced spatial analysis techniques to enhance the comprehension of Timurid history.

The integration of geoinformatics presents a valuable approach to analyzing various aspects of the Timurid era, such as urban development, trade networks, and environmental transformations. For instance, GIS can visualize and analyze the geographical distribution of key cities, trade routes, and agricultural practices, allowing for a more nuanced understanding of economic and cultural exchanges that defined the Timurid realm. Remote sensing can provide insights into land use changes and environmental factors that influenced the rise and fall of urban centers during this period.

However, the application of geoinformatics is not without its challenges. Methodological issues such as data integration from disparate sources, ensuring accuracy in spatial analysis, and addressing ethical considerations in representing historical narratives must be carefully navigated. These challenges highlight the need for interdisciplinary collaboration among historians, archaeologists, and geospatial experts. By working together, these professionals can harness the full potential of geoinformatics to reconstruct and analyze the complexities of the Timurid period, ultimately enriching our understanding of its historical significance.

This study advocates for the adoption of geoinformatics as a critical tool in historical research, particularly in contexts where spatial and temporal dimensions are essential for a comprehensive analysis. Through interdisciplinary efforts, scholars can overcome existing methodological barriers and contribute to a more integrated and detailed portrayal of the Timurid era, fostering a deeper appreciation for its enduring legacy in the broader historical narrative.

Keywords: *Timurids, Geographic Information Systems, GIS, historians, archaeologists, geospatial experts, spatial analysis, urban development, trade routes, environmental changes, interdisciplinary collaboration.*

---

⁶⁵ Prof. Dr., TIAME National Research University, uljaevashohistahon@gmail.com

⁶⁶ Öğretmen, Artel Private School in Tashkent, shohi2009@mail.ru

THE IMPACT OF LABOR MIGRATION ON THE INSTITUTION OF THE FAMILY IN THE CONTEXT OF CENTRAL ASIA ON THE EXAMPLE OF KYRGYZSTAN/ KIRGIZISTAN ÖRNEĞİ ÜZERİNE ORTA ASYA BAĞLAMINDA AİLE KURUMUNA İŞGÜCÜNÜN ETKİSİ

Nazgul ABALOVA⁶⁷, Aliya Almazbekovna ABDYKERİMOVA⁶⁸

ABSTRACT

This article will discuss how migration processes in international Central Asia and Kyrgyzstan do not lose their characteristics and priorities from year to year, but on the contrary, they are open to the agenda of all states in the age of globalization. Today, many negative and positive phenomena emerge through migration processes. One of these manifestations is the impact of migration processes on the family institution. Due to this impact, many different factors are known, such as the state of society in the country, demography, gender issues, the fate of children of different ages, the economic situation, and, conversely, negative phenomena. In particular, its reflection on children's education will be examined and written.

For the last thirty years, Central Asia has turned into a migrant "factory". It is estimated that the number of citizens working in near and far countries is increasing year by year. In particular, according to the statistics for 2024, 281 million people work away from their homeland and therefore from their families. If we consider Kyrgyzstan in particular, the authorized National Statistics Committee for 2023 presents data on 1 million 94.5 thousand Kyrgyz citizens outside their homeland.

We will also discuss the lifestyle of migrants in this article. And we will examine and write about whether their work abroad was productive or not.

ÖZET

Bu makalede uluslararası Orta Asya ve Kırgızistanda göç süreçlerinin yıldan yıla özelliklerini ve önceliklerini kaybetmediği, aksine küreselleşme çağında tüm devletlerin gündemine konu açık olduğu konusu yazılacaktır. Günümüzde göç süreçleri aracılığıyla birçok olumsuz ve olumlu olgu ortaya çıkmaktadır. Bu tezahürlerden biri de göç süreçlerinin aile kurumu üzerindeki etkisidir. Bu etki nedeniyle ülkedeki toplumun durumu, demografi, cinsiyet sorunları, farklı yaşlardaki çocukların kaderi, ekonomik durum ve ya tam tersine olumsuz olgular gibi birçok farklı faktör bilinmektedir. Özellikle de çocukların eğitime yansımaları incelenip kaleme alınacaktır.

Son otuz yıldır Orta Asya bir göçmen "fabrikasına" dönüşmüştür. Yakın ve uzak ülkelerde çalışan vatandaşların sayısının yıldan yıla arttığı tahmin edilmektedir. Özellikle 2024 yılı istatistiklerine göre 281 milyon kişi anavatanından ve dolayısıyla ailelerinden uzakta çalışmaktadır. Özellikle Kırgızistan'ı ele alırsak, 2023 yılı için yetkili Milli İstatistik Komitesi, anavatanları dışında bulunan 1 milyon 94,5 bin Kırgız vatandaşının verilerini sunuyoruz.

⁶⁷ Dr., Doğu Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kırgız-Çin Fakültesi, n.a.Sh.Kadyrova Dünya Dilleri ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü n.a.I.Arabaev Kırgız Devlet Üniversitesi, Kırgızistan, nazdil72@mail.ru

⁶⁸ Doğu Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kırgız-Çin Fakültesi, n.a.Sh. Kadyrova Dünya Dilleri ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü n.a.I.Arabaev Kırgız Devlet Üniversitesi, Kırgızistan, florence_2023@inbox.ru

Ayrıca bu makalede göçmenlerin yaşam tarzını da ele alacağız. Ve onların yurt dışında çalışmalarının verimli olup olmadığını inceleyip kaleme alacağız.

Keywords/Anahtar kelimeler: *migration, labor migrants, international relations, family institution/:* göç, işçi göçmenleri, uluslararası ilişkiler, aile kurumu.